Биб-ка Пушкина

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 145 (10437) | 1977 чылдың июнь 22, среда | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

КЫРГЫЛДАНЫ ОРГАНИЗАСТЫГ ЭРТТИРЕР

Ийи дакпыр орденниг Тываның бир байлаа — дүк. Ол байлакты чидириг чок болгаш шынарлыг ажаап алыры — черчерде партия организацияларының, ажыл-агый, хойжу бригада болгаш кодээ ишчи бүрүзүнүң амгы сорулгазы — Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюнга белээ.

Онгу беш чылдың ийиги чылында республикада дүк бүдүрериниң талазы-биле белен эвес сорулганы салган — эрткен чылдагызындан 373 тонна, бурунгу чылдагызындан 468 тонна хөйнү бүдүрер. А ол дээрге хөй бүрүзүнден-не 2,2 килограммдан эвээш эвес дүктү алыры-дыр. Социалистиг хүлээлгеде ынчаар көрдүнген. Ону күүседирде, дүктү чидириг чок ажаап алырындан аңгыда, бо кыжын төрээн хураганнарны кыргыыры, хойну күзүн агарлаары, чондан дүк садып алырын организастаары, дүшкен дүктү чыыры черлелиг курлавырларны ажыглаары болгаш дилеп тывары чугула.

Кыш берге, час узун болгаш когурумнуг болганындан хойнуң дүгү ам-даа четче хөөвээн. Ооң уламындан ниити кыргылда бо чылын орайтаан, элээн хөй ажыл-агыйларда мырыңай эгелевээн. Чамдык колхозтар болгаш совхозтар ук ажылды эгелезе-даа, чүгле дүгү хозалып келген хойларлыг кодаңнарны баштай киирип турар. Тес-Хемниң «Чодураа», Чөөн-Хемчиктиң Ленин аттыг, Бай-Тайганың «Мурнакчы» колхозтар, Чөөн-Хемчиктиң «Алдан-Маадыр», Өвүрнүң «Торгалыг» совхозтар болгаш өске-даа ажыл-агыйлар ынчаар шилип кыргып, дүк чидирбес талазы-биле хемчеглерни ап эгелээннер. Кыргылданы эрте эгелээн колхозтарның болгаш совхозтарның агарлаан дүгү хөй болур дээрзи билдингир. Ынчангаш ол ажыл-агыйларның үлегерин эдерер, дүгү хөөген хойларны ийи-чаңгыстап-даа кыргыыр херек.

Хынамчалыг белеткел — дүкке чидириг болдурбазының кол аргазы. Кыргылда ажылының планын баш бурунгаар тургузар, аңаа ажылчын күштү, чепсек-херекселди, кодаңнарның ээлчээн болгаш өске-даа чугула көргүзүглерни айтыр, бүгү ажылды ону барымдаалап чорудар ужурлуг. Чамдык ажыл-агыйларда болгаш кыргылда пунктуларында бо чурум сагыттынмайн турар. Ооң уламындан ажылдың хемчээлинге кижи болгаш техника күжү дүүшпейн баар таварылгалар ховар эвес. Хендир, шоодай, будук болгаш өске-даа херектиг чүүлдерниң чогуур үезинде тывылбастай бээр чылдагаазы ында. Оон туржук машина-биле кыргыыр, дүк ылгаар мергежилдиг кижилер чедишпес колхозтар болгаш совхозтар бар.

Республиканың ажыл-агыйларында кыргыкчыларны хойну дүрген кыргыырының аргазынга өөретпейн турар, черле электрилиг хачы-биле ажылдап билир кыргыкчылар эвээш. Ындыг турбуже Кодээ ажыл-агый министерствозу чылда чаңгыс катап конкурс эрттиреринге өйлежип турар. Мергежилдиг дүк ылгакчылары база чедишпес, бо чылын он хонуктуг курска 90 кижи өөредир планның чүгле үштүң бир кезии күүсеттинген. Курсту дооскаңнарның деңкезии дүк-биле таныш эвес, чолаачылап, трактористеп болгаш тудугжулап ажылдап чораан улус болган. Күрүнеге дужаар дүктүң шынарының болгаш үнезиниң чылдың-на чавыс болуп турарын ам чүнүң-биле тайылбырлаарыл? Чүгле эрткен чылын безин республика 213 муң рубльди шынары багай дүк дужааганындан чедир албаан. Ындыг дүк Өвүр, Каа-Хем, Кызыл районнардан хөй келген.

Бир килограмм нарын дүктүң өртээ 5 рубль, ол-ла дүк кескиндилиг, боктуг азы өлүг болур болза, ооң өртээ 2 рубль бичии-ле ажар. Хойну хөөвээнде база хачы-биле кыргывазының, боктаалдырбазының болгаш эки ылгаарының чугулазы ол. Ажыл-агыйлар удуртукчулары, кыргыкчылар болгаш хойжулар эрткен чылдарның четпестерин катаптавас дээш, бүгү хемчеглерни алыр ужурлуг.

Хой кыргылдазы — ажыл-агыйжы чугула кампания. Ону чогуур үезинде бедик шынарлыг эрттирер төлээде, тускай бригадаларны, звеноларны тургузар, кыргылда ажылчыннарының эмчи шинчилгезин болгаш инструктажты эртиен турарын чедип алыр. Пунктунуң бүгү херекселдерин четчелзэзинден аңгыда ажылчыннарның дыштаныырынга болгаш ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны тургузар. Чунар-демиро, саваң, аржыыл, соок суксун, изиг шай болгаш чиир чем үргүлчү белен турар ужурлуг. Аптечканы көскү черге азар.

Кыргылда пунктуларының шимелдезин экижидери чугула. Лозуңнар, кыйгырыглар-биле чергелештир чарлал самбыраларын тургузар. Аңаа ажыл планы, кыргыыр кодаңнарның ээлчээ, хана солун, социалистиг хүлээлгелер астынар. Кижи бүрүзүнүң кылган ажылын хүннүң-не түңнеп, самбырага чарлаар. Бо бүгү ажылды ажыл-агыйлар удуртукчулары, тускай эртемниглер, хөй-ниити организациялары боттандырар ужурлуг.

ХОЙ КЫРГЫЛДАЗЫ

● «Тыва» совхозта хой кыргылдазы бо айның баштайгы хонуктарында эгелээн. Биче-оол Монгуштуң кадаргазы аныяк иртерниң бирээзинден-не 1,8 килограмм дүк кыргыттынган. Дуржулгалыг кыргыкчылар Валентина Байыр, Седип-оол Сат, Сенденмаа Ондар хүнде 30 килограмм дүк кыргыыр нормазын 37—40 килограмм чедирип, кыргылдада шалыпчы иштиг баштап турарлар.

Кыргылда пунктузун эки дерип кылган. Кыргыкчыларның ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны тургускан. Дүштеки чемни столовайдан пунктуга эккеп турар. Мал эмчилери, зоотехниктер пунктуда доктаамал хайгааралды тургускан. Мал, кижи эмнериниң аптечкаларын тургускан.

Х. ООРЖАК.

Чөөн-Хемчик.

УЛАМ КҮЖЕНИИШКИННИГ АЖЫЛДААР

Совет Социалистиг Республикалар Эвилелиниң чаа Конституциязының төлевилелин парлап үндүргенин Эрзин районда «Коммунизмче орук» колхозтуң ажыл-ишчилери, Тываның бүгү ажылчы чоннары-биле бир дөмей, политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг идепкейлиг байдалга уткаан. Хойжу бригадаларга, сүт-бараан фермаларынга, ховунуң ажыл-ишчилеринге хуралдарны эрттирип, аңаа тускай илеткелдерни партия бюрозунуң даалгазы-биле тускай томуйлаткан эштер кылганнар.

Аңаа санал берип чүве чугаалааннар чаа Конституцияның төлевилелин изиг-биле деткип, партияның, чазактың совет улус дээш ада сагыш салыышкынынга харыы кылдыр кажангызындан артык күжениишкинниг ажылдаарын хүлээнген. Колхозтуң ажыл-ишчилери ССРЭ-ниң чаа Конституциязының төлевилелин чугаалажып тургаш күш-ажылчы белектерлиг болуп, онгу беш чылдың ийиги чылының чартык чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээрзин бүзүреткен.

Күрүнеге эът, сүт, дүк садарының планнарын июнь 28-те күүседирин, хой, хураган кыргылдазын июль 10-га чедир доозар болгаш малдың чайлаглаашкынын, ооң семиртилгезин үлегерлиг организастаарын шиитпирлээн.

Хойжулар Д. Лудуп, А. Ишкин, Б. Сотнам, С. Ендан олар бо чылын төрүүр 100 хойдан 90-дан өрү хураганны, хой бүрүзүнден 2,2 кг дүктү кыргып ап, мурнакчыларның одуруунда чоруп турар. Ол дээрге Конституция ёзугаар ниитилел мурнунга ак сеткилдиг ажылдаар эрге-хүлээлгезин херек кырында күүседип турарларның ажыл-ишчи үлегерчижээ-дир.

Улуг Октябрьның 60 чыл оюн күш-ажылчы чедиишкиннерлиг уткууру-биле чаа хүлээлгелерни олар алганнар.

Б. САН-ХӨӨ.

Хову-Аксының автобүдүрүлгезиниң автобустар чолаачыларының бригадазы пассажирлерниң культурлуг хандырылгазын хажык чокка күүседип, ону дүрүм болдурарының бир дугаарында чедип алганнар. Бригаданы бүдүрүлгениң хоочун чолаачызы Константин Иосифович Поздняков удуртуп турар. Ол бригада Улуг Октябрьның 60 чылынга алдар кылдыр чыл планын 1977 чылдың декабрь 1-ге чедир күүседирин хүлээнген ажылдап турар.

ЧУРУКТА: (солагай таладан оң талаже) парторганизацияның секретары, автобус чолаачызы С. Янков биле бригадир К. Поздняков олар орукче үнүптериниң мурнуу чарыында.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотозу.

ПЛАНЫН ТУРГУСКАН

● «Мурнакчы» колхоз юбилейлиг чылда 13600 хойну кыргып, күрүнеге 34 тонна дүктү дужаар 2 муң баш өшкүден 2188 килограмм дүктү кыргып алган. Колхозтуң төп кыргылда пунктузунда кыргылда эгелээнден бээр 3690 хойну кыргаан. Бир хойга онааштыр ортумаа-биле 2 килограмм дүк алдынып турар. Данаажап Хертек, Доржу Донгак, Кылчан-оол Хертек оларның кодаңнарындан бир хойга онааштыр 2,3—2,5 кг дүк кыргыттынган. Кыргыкчылардан хүн нормазын доктаамал 140—150 хуу күүседип турарлар эвээш эвес. Ындыгларга Долгармаа Хертек, Бичен Салчак, Очур Салчак болгаш өскелерни-даа хамаарыштырып болур.

Колхозта партком кыргылда кампаниязының үезинде чорудар политмассалыг ажылдарның тодаргай планын тургускан, социалистиг чарышты дээштиг, коскү кылдыр организастаарынче кол кичээнгейни салган.

С. КАРА-ООЛ,
А. ЧОМБОЙ.

Бай-Тайга.

ШАҢНАТКАН

Республиканың бүдүрүлгелеринге үр чылдарда үре-түңнелдиг ажылдааны дээш база 50 харлааны-биле холбаштыр Кызылдың нефть баазазының директору **Александр Федорович ПРИЛЕПИН** 1977 чылдың июнь 20-де Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Хүндүлел бижии-биле шаңнаткан.

Л. И. Брежневтиң Францияда чеде бергени

ПАРИЖ. (СЭТА). Француз Республиканың Президентизи В. Жискар д' Эстэнниң чалааны-биле СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев албанның аян-чоруун кылып ында чеде берген.

Л. И. Брежнев-биле кады СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, хамааты ужар чүүл министри Б. П. Бугаев, даштыкы садыг министри Н. С. Патоличев, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчылары А. М. Александров, А. И. Блатов, СЭКП ТК-ның Делегей килдизиниң эргелекчизиниң бирги оралакчызы В. В. Загладин, СЭТА-ның чиңгине директору Л. М. Замятин, даштыкы херектер министриниң оралакчызы А. Г. Ковалев олар ында чеде берген.

Орли аэропортту ССРЭ-ниң болгаш Францияның күрүне туктары-биле шимээн. 12 шак 30 минута. Совет агаар лайнери «ИЛ-62» хонупкан.

Л. И. Брежневти самолёттуң дужер чадазынга Францияның Президентизи В. Жискар д' Эстэн чылыгы-биле болгаш чүректиң ханызындан байыр чедирип уткуп алган. Л. И. Брежневти болгаш ооң-биле кады чеде берген албан кижилерни ССРЭ-ниң Францияда элчини С. В. Червоненко, Францияның ССРЭ-де элчини Брюно де Лесс база уткаан.

Л. И. Брежневти уткуур үеде дээди шериг ёзулалын кылган. Совет Эвилелиниң болгаш Француз Республиканың күрүне гимнери байырлалдыг-биле чаңгыланып, артиллерия дашталашкыны дииңнирей турган. Чепсектиг күштерниң үш хевириниң хүндүлел таныылы, а ол ышкаш «Нормандия-Неман» ужар чүүл полугунуң 7 хыдыкчыларының экипаждарын чыскаан. Ол полк Ада-чурттуң улуг дайынының чылдарында совет шериг-агаар кезектери-биле кады тулчуп турган болгаш көргүскен маадырлыг чоруу дээш дээди француз орденнер-биле база совет дайынчы Кызыл Туг болгаш Александр Невский орденнер-биле демдеглеткен.

Л. И. Брежнев болгаш В. Жискар д' Эстэн хүндүлел таныылын эргээн соонда, хүндүлүг аалчылар турар черже чорупкан. Бичии уруглар Л. И. Брежневке болгаш В. Жискар д' Эстэнге кызыл роза чечектер боодалдарын тудускан. Аңаа Л. И. Брежневке Француз Республиканың Премьер-Министри Р. Барры, сенат даргазы А. Поэр, национал хуралдың даргазы Э. Форну, даштыкы херектер министри Л. Де Гиренгону, Францияның чазааның кежигүннерин болгаш албанның өске-даа кижилерин таныштырган. Л. И. Брежневти үдеп чоруур совет албан кижилерин, а ол ышкаш ССРЭ-ниң элчин чериниң ажылдакчыларын Францияның Президентизинге таныштырган.

Францияның Президентизи микрофонга чедип келгеш, байыр чедирип, мынча деп чугаалаан:

Дээрги Дарга, Францияга Силерниң аян-чоруунар совет болгаш француз удуртукчуларның аразынга дээди деңнелге болур ужуражыышкыннарның чаңчылдарынга дүгжүп турар. Силер ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазынга Силерни соңгааныңың соонда каш хүннер эрткенде чедип келдиңер. Ынчангаш бис Силерни эргип четпес делгем болгаш күчүлүг Совет Эвилелиниң бажыңда Силерниң ээлеп турарыңар ол бедик албан-хүлээлгеге дүгжүп турар бүгү-ле хүндүлел-биле хүлээп ап тур бис. Делегейниң мурнунда шыңгыы айтырыглар туруп турар: чавырлыышкының политиказы, ядролуг чепсектиң тарап нептерээриниң айыылы үргүлчүлеп, чепсектиң курлавырлары көвүдеп база делегейниң янзы-бүрү районнарында дүшкүүрлүг чоруктуң одагалары хевээр артып турар үеде ужуражып турар-дыр бис. Силерни хүлээп албышаан, чавырлыышкының политиказынга Францияның бердингениң онзалап демдеглээр бодап тур мен. Чугаа болза, биске медерелдиг болгаш үр үеге саваттынган шиилилге дугайында болуп турар. Бистиң үзел-бодалдарывыстың ылгалдыыл-даа, тус бүрүвүстүң бодувустуң принциптеривиске бердингенивисти-даа чажырбайн турарывыс чайгаар-ла билдингир.

Бистиң кайывыс-даа бодунуң чуртунуң айыыл чок чоруу дээш харысаалгалыг болбайн аан, ынчалзажок кара чаңгыс шиилилге чавырлыышкын — оон өскээр кылыр болза, меселдежир болгаш бистиң улустарывысты хыдыыр апаар дээрзин билип турар бис. Бөгүн чавырлыышкын дээрге тайбыңче болгаш улустарның чоокшулажыышкынынче ажык кара чаңгыс орук-тур. Бистиң ужуражыышкыннарывыстың соонда чавырлыышкының херээнге Силерниң хуулаа бердингениңерни база Совет Эвилелиниң политиказын тодаргайлаарда ону Силерниң чугула ужур-дузалыг деп көрүп турарыңарны экизи-биле билирим база чугаалаар бодап тур мен, дээрги Дарга. Франция биле Совет Эвилели — чавырлыышкынны езулуг боттандырып болур Европаның ийи чурттары-дыр.

Бистиң чурттарывыстың аразында хөгжүп турар экономиктиг, эртем болгаш культура кады ажылдажылгазының айтырыгларын база-ла чугаалажып көөр апаар бис. Бис ол кады ажылдажылгага чаа идиги берип шыдаар бис дээрзинге бүзүреп турар мен.

Силерниң чурттуңарны шагдан бээр-ле билир болгаш тайбыңның чаагай чоруунга бистиң кады ажылдаарывыска ынанып турар Францияның, бо эрте-бурунгу болгаш ооң-биле кады амгы үениң чуртунуң черинче моорлап көрүңер, дээрги Дарга.

Совет улуска тайбыңны болгаш чечектелиишкинни күзедим!

Л. И. Брежневтиң харыы чугаазы:

Дээрги Президент!

Хүндүлүг өңнүктер!

Силерниң чаагай сөстериңер дээш, бо чылыг уткуп алыышкын дээш чүректиң ханызындан четтирдим. Бистиң чуртувуска, совет улуска найыралды ынчаар илереткениңге сагыш-сеткилимниң хайныткан тур.

Париж-биле бо чаа ужуражыышкынга өөрүп тур мен. Силерниң магалыг найысылалыңарны көөрү, Францияның магалыг чону-биле ужуражыры кезээде магалыг. Бистиң чурттарывыстың аразында найыралды улам ынай хөгжүдеринге база бүгү-ниити тайбыңны быжыглаарынга ажыктыг болур деп мээң бүзүреп турарым кылыр апаар ужурлуг ажылдың дугайын бодап кээрге, ол ийи дакпыр өөрүнчүг-дүр.

Бис чогум-на ындыг бодал-биле чедип келген бис, Силерниң-биле болгаш Француз Республиканың өске-даа удуртукчу ажылдакчылары-биле ам кылыр беседаларны бис ынчаар билип турар бис, дээрги Президент.

Совет-француз харылзаалар тепкиштен тепкишче өрү кедүрүлбүшаан, бурунгаарлаар шугум-биле он ажыг чыл хөгжүп турар-дыр. Ынчаарга бурунгаар ындыг кодурлуушкун санында-ла улам-на делгереңгей болгаш тодаргай делгемнер, тайбыңның, бот-бодун хүндүлежириниң болгаш эки кады ажылдажылганың делгемнери ажыттынып турар.

Ол угланыышкын-биле — бистиң амгы үежилеривистиң болгаш бистиң салгалдарывыстың чаагай чоруунга шак ынчаар демниг күжениишкиннер-биле бурунгаарлап чоруур апаар бис.

Өөрүшкүлүг хүлээп алыышкын дээш база катап өөрүп четтирип, эр, херээжен бүгү французтарга чаагай чорукту болгаш аас-кежиин күзээнимни дамчыдып тур мен.

Хүндүлүг совет аалчы Француз Республиканың Президентизи-биле кады автомашинага олурупкан болгаш мотоциклистерниң хүндүлүг үделгези-биле Париж чанында Рамбуйе шивээде турар черинче чорупкан. Найыралдың болгаш кады ажылдажылганың чыл бүрүде быжыгып турар белдиглери Францияны харылзаштырып турар совет чурттуң удуртукчузун Париж шын сеткилдиң өөрүшкүзү-биле хүлээп алган. Орли аэропорттан Рамбуйеже чоруткан орукка ССРЭ-ниң болгаш Францияның туктары-биле шимээн француз найысылалдың кудумчуларынга база шөлдеринге муң-муң парижчилер Л. И. Брежневке чылыг байырны чедирип турган.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының Рамбуйеде турар черинге чеде бээрге, республиканчы гвардияның кезээ Л. И. Брежневке ёзулал кылган. Турар черниң кырынче Совет Эвилелиниң күрүне тугу көдүрлүп үнген.

А. БАРАНОВ,
О. ШИРОКОВ.

ПАРИЖ. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев албан ёзузунуң аян-чоруун кылып, июнь 20-де ында чеде берген.

ЧУРУКТА: Орли аэродромга уткуп алыышкын үезинде.

(СЭТА).

(Чурукту фототелеграф-биле хүлээп алган).

Дүжүт ажаалдазынга, сиген кезилдезинге белеткел

1977 чылда дүжүт ажаалдазын болгаш кодээ ажыл-агыйы продуктуларының белеткелин хандырар хемчеглер талазы-биле база 1977—1978 чылдарның мал кыштаглаашкынынга болгаш мал чемнериниң белеткелиниң дугайында доктаалдарны СЭКП обкому болгаш республиканың Министрлер Чөвүлели хүлээп алган. Ол доктаалдарда дүжүт ажаалдазынга, кыштаглаашкынга белеткел, мал чемнери белеткээриниң талазы-биле ап чорудар хемчеглерни долузу-биле айыткан болгаш ажыл-агыйларга, районнарга, бүдүрүлге, албан, организация черлеринге тода даалгаларны берген.

Мал чемнериниң белеткелинге эрткен чылда турган чамдык четпестерни катаптавас херек. Чүл дээрге суггаттыг шөлдерге сиген кезилдезин эрте эгелээш, ол-ла шөлден ийиги кестирилгени чорударын хөй-хөй ажыл-агыйлар ажыглаваан, АВМ-нерни долу күчүзү-биле ажылдатпас, харын мырыңай ажылын шуут соксадыр таварылгалар турган. Мал чемнериниң белеткелин узамдыктырып, сиген, сенаж, силос белеткелиниң технологиязын хажыдып, мал чеминиң шынарын кудуладыр чоруктарны ам болдурбас. Салгыннадып кургадыр арга-биле сиген белеткелинин, силосту карбамид-биле холуп кылырының, саванны ажыктылап силостаарының даалгаларын күүсеткен ажыл-агый эрткен чылын чок болган. 1976 чылда белеткеттинген сигенниң болгаш сенажтың чүгле 21 хуузу, а сигенниң витаминниг далганының 13 хуузу бирги, ийиги класска хамаарышкан.

Дүжүт ажаалдазынга киржир техниканың септелгезин июль 1-ге чедир долу дооскан турарын доктаалда айыткан. Республиканың ажыл-агыйларында 1000 ажыг комбайннардан бөгүнде белени 418, септелгеде киргени 486. А 150 ажыг комбайнга хол дегбээн. Тавычалай кестирер 200 ажыг, тарааг арыглаар 76 машиналарны, тараа хүлээп алыр 40 пунктуларны септээр талазы-биле ажылды шапкынчыдары үе негеп турар. Кызылдың районнар аразының «Сельхозтехника» каттыжыышкынының план ёзугаар июль 1-ге чедир 37 комбайн септээр ужурлуг. Бо хүннерде ында 10 комбайн септелгеде. Ажыл-агыйлардан септелгеже комбайннар эккелбейн турар. Моон алгаш көөрге, дүжүт ажаалдазынга техника септелгезиниң белеткелдиң талазы-биле оожумнаашкын бар-дыр. Чөөн-Хемчик районнуң ажыл-агыйларында 104, Улуг-Хемниинде 79, Таңдыда 162, Каа-Хемде 129 комбайннар белен эвес. А хонук-хуусаалар эртип-ле турар. Бо ажылды күштелдирбес болза, дүжүт ажаалдазынга чедир 50 ажыг хонук арткан.

Сиген кезилдези, мал чеминиң белеткели мырыңай келген. Ол хиреде-ле сиген кезер машиналарның республикада ниити белени 46 хуу. Бии-Хем районнуң ажыл-агыйларында 76 машинаның чүгле 18-и белен. Каа-Хемде 50 ажыг, Таңдыда 30 сиген кезер машина септеттинмээн. Дырбааштарның, бөлдүрүкчүлериниң база 40 ажыг хуузу септеттинген. Өске-даа септелге негеп турар техника хөй. Ол хиреде мал чемин белеткээр техника септелгезинде 60 звено тургустунган, ында 250 ажыг кижини хаара туткан боор турар. Ол кончуг эвээш.

Ажыл-агыйларда тус байдалды өөренип тургаш, септелгеже күштүг мөөңнеп, хынамчалыг белеткеприн үе негеп келген. Витаминниг сигенниң далганы белеткээр агрегаттарлыг ажыл-агыйлар ооң ажылга белеңнинче, ажылдаар кижилерниң өөредилгезинче кичээнгей салыр ужурлуг. Таңдыда 6 агрегаттың 3-ү бо чылын далган бүдүрер, бүдүрбези билдинмес. Бии-Хемде үш агрегаттың ийизи үрелик.

«1977 чылда дүжүт ажаап алырын, кодээ ажыл-агый продуктуларын база мал чемнерин белеткээрин хандырар талазы-биле немелде хемчеглер дугайында» СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалын амыдыралга боттандырар талазы-биле хемчеглерни ап техника септелгезиниң графигин тургузар херек.

Совет делегацияның Варшаваже чорупканы

Июнь 20-де Москвадан Варшаваже ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгинге баштаткан совет делегация чорупкан. Ол делегация Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң сессиязының XXXI хуралынга киржир.

Делегацияның составында СЭКП ТК-ның секретары К. В. Русаков, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары В. К. Байбаков, К. Ф. Катушев, В. А. Кириллин, ССРЭ-ниң министрлери В. Ф. Гарбузов, П. С. Непорожний, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министриниң оралакчызы Н. Н. Родионов, Совет Эвилелиниң ЭДЧ-де доктаамал төлээлекчизиниң бирги оралакчызы В. Н. Титов олар кирген.

Аэродромга делегацияны эштер А. П. Кириленко, К. Т. Мазуров, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары, ССРЭ-ниң министрлери, албанның өске-даа кижилери үдээн.

* * *

ВАРШАВА. (СЭТА). Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң сессиязының XXXI хуралынга киржири-биле ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгинге баштаткан совет делегациязы ында чеде берген.

Аэропортка делегацияны ПУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы П. Ярошевич, албанның өске-даа кижилери уткуп алган. Уткуп турганнарның аразынга ССРЭ-ниң ПУР-да элчини С. А. Пилотович бар болган.

ОКТЯБРЬ-60

ЧАҢГЫС ЭПТИГ ӨГ-БҮЛЕДЕ

ТАДЖИКИСТАН

УЛУГ ТИИЛЕЛГЕЛЕР

М. ХОЛОВ,
Таджик ССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл оюн бистиң хөй националдарлыг күрүневис бодунуң күчү-шыдалының чечектелиишкининиң үезинде уткуп турар. Улуг Октябрьның юбилейиниң чылында ССРЭ-ниң чаа Конституциязының төлевилелин бүгү улус чугаалажып көөр кылдыр үндүргенинде ханы утка бар. Ол документиде революцияның эң чугула чаалап алыышкыннарын, чаа ниитилел тургузарда бистиң эрткен оруувусту айыткан.

ССРЭ-ниң чаа Конституциязының төлевилелинде СЭКП-ниң ленинчи национал политиказының эң чугула принциптери быжыглаттынган, ол политиканы боттандырганының ачызында нациялар деп эргелиг апарган болгай. Кижилерниң тоогулуг чаа ниитилежилгези—совет улус тургустунган.

Улуг Октябрьның тиилелгелиг хүннери тоогуже ханылаан тудум революцияның делегейге ужур-дузазы улам улгадып турар. Бистиң адаларывыс болгаш кырган-ачаларывыс баштайгы тракторну, электриниң баштайгы лампочканы хуулгаазын чүүл кылдыр санап турган. Ам Совет Таджикистан чылда чеди миллиард киловатт-шак электроэнергияны бүдүрүп үндүрүп турар.

«Нурек ГЭС» деп чугаалажырга, бичиимде болган бир таварылганы дораан сактып кээр мен. Ол бежен чыл мурнунда болган чүве. Ачам-биле кады дүне када кадыр оруктап чоруп орган бис. Дагларга шимээн-дааш-даа чок, шыпшың турган. Ачам хенертен:

— Көр даан, норакты көрдүң бе! — диди.

«Норак» дээрге отчугаш дээн сөс-түр. Ол отчугаш даглар аразында чаштына берген кишлакта чырып турар от, менээ кажан-даа уттунмас болуп артып калган. Ам ол сөстү нурек дижип турар, ол ам кайгамчык улуг электростанцияны тудуп турар кижилерниң күчү-шыдалының, тура-соруунуң болгаш угаан-медерелиниң сүлде демдээ болу берген.

Чурттуң шаанда хожудангай чораан кыдыг черлериниң экономиказы, социал болгаш культура талазы-биле хөгжүлдези дээш Коммунистиг партияның чайгылыш чок боттандырып келген угланыышкынының ачызында Таджикистан болгаш оон-даа өске акы-дуңма республикалар күш-ажылдың бүгү эвилелде хуваалдазынга, бистиң социалистиг Төрээн чуртувустуң күчүзүн быжыглаарынга ам чугула рольду ойнап турар апарган.

Таджикистан өске эвилелдешкен республикалардан кара болгаш өңнүг металлдарны, хөмүр-дашты, нефть продуктуларын, дериг-херекселдерни, автомобильдерни, кодээ ажыл-агый, тулуг болгаш орук машиналарын, оон-даа өске дыка хөй чүүлдерни ап турар. Ол бодун өске акы-дуңма республикаларже хөвең волокнозун, хөвең-саазын болгаш торгу пөстерни, хевистерни болгаш хевис кылыгларын, пестазы машиналарын, соодукчуларны, компрессорларны, өңнүг металлургияның продукциязын, минералдыг чемишчидилгелерни, ногааларны, виноградты, кат-чимистерни, консерваларны чорудуп берип турар. Энергетика, машина тудуушкуну, металлургия болгаш химия үлетпүрү ышкаш улус ажыл-агыйының ындыг чугула адырлары онза бедик темп-биле хөгжүп турар.

А кодээ ажыл-агыйы! Таджикистанның хову, шөлдерин дургаар он-он муң километр черлерже суггарылга каналдары шөйлүп чоруй баргылаан, олар барык-ла 600 муң гектар черни хандырып турар. Чүгле эрткен чылын безин суггаттыг шөлдерден 847 муң тонна хөвеңни, дыка хөй тарааны, кат-чимистерни, ногааларны ажаап алган.

Республиканың кодээ ажыл-агыйының чылда бүдүрүп турар ниити продукциязы бир миллиард ийи чүс алдан миллион рубль ажып турар. Ол дээрге революция мурнунда бүдүрүп турганындан чүс-чүс катап хөй-дүр.

«Эффективность», «интенсификация» деп сөстерни ам таджик дылче очулдурган херээ чок апарган. Ол сөстерни ажылчындан азы колхозчудан дыңнааш, кым-даа элдепсинип кайгавас болу берген.

Чүгле бүдүрүлгениң материал-техниктиг баазазы өскерилген эвес, харын күш-ажылдың характери өскерилген, кижи боду база өскерилген. Республика мөлчүкчү ангыларның арганчыларынга удур акы-дуңма улустарның дузазы-биле тулушкаш, тиилеп турар үеде таджиктер-биле кады орустар болгаш украиннер, узбектер болгаш белоруссстар, кыргыстар болгаш армяннар дагларның ээзир ужар бедиктеринге амгы үениң оруктарын кылып, заводтар болгаш рудниктер тудуп, фашизмге удур аар-берге тулчуушкуннарга дайылдажып, суггарылга каналдарын каскаш, хүнге кургаан черлерни сугландырып турар үеде ёзулуг кижи хевирлеттинип тывылган.

Таджик эпостуң маадыры Фархад чалым хаяны өттүр уттээш, суг тып алыр деп тургаш, ындак кызын хандыкшыдып алырын оралдашкан. Фархадтың эрес-маадырлыг чоруу чүс-чүс чылдарда кайгамчык эки тоол болуп келген. Тоолда муң-муң кижилер ам бо үеде амыдыралда херек кырында бар апарган. Олар чоннуң «вахш»—«калчаараан» деп адааны таварылга эвес хемни чаажыктырган; олар Каратаунуң күчүлүг даг сынын өттүр тоннельди каскаш, Яван шынаазынга сугну чедирген; ам олар өске бир суг чок шынааны—Дангараны чечектелдирер дээш Вахшаның күчүлүг сынын өттүр база бир тоннельди казып турар. Олар—совет эпостуң маадырлары-дыр.

Амгы Таджикистан—бедик сайзыраан социалистиг культураның республиказы. Эртемнер академиязы болгаш тос дээди өөредилге чери, ниити өөредилгениң үш муң ажыг школазы, үжен тос тускай ортумак өөредилге чери бар. Республиканың өөредилге черлери чылдың-на дээди болгаш ортумак эртемниг 20 муң хире специалистерни доостуруп үндүрүп турар. Республиканың улус ажыл-агыйында дээди болгаш ортумак эртемниг 150 муң специалистер хаара туттунган.

Орус азы украин, белорус азы узбек, казах азы азербайджан, грузин азы татар ол кана-даа ажылдап турза: Термезтен Яванче демир орук тудуп, Таджик алюминий заводунга дериг-херекселдер эптеп, Анзобтуң даг-металлургия комбинадынга руда казып тып, чаа чуртталга комплекизи төлевилеп, азы хөвең ажаар машинаны башкарып турза—Таджикистан аңаа—төрээн чери болуп турары онза кайгамчык! База ол ышкаш республиканың девискээриниң даштында чурттап турар таджикке бүгү Совет чурт—оон Төрээн чурту! Чаңгыс эптиг өг-бүлениң шак ынчаар өндүр улуг кылдыр мөдерел билир чорук күштерни дыка хөй катап көвүдедир.

Коммунистиг тургузуушкунга чаа-чаа чедиишкиннерни, чаа-чаа тиилелгелерни чедип алырынга херек күштерни болгаш сорук кириишкинин Таджикистанның ажылчы чоннары бистиң партиявыстың XXV съездизиниң, СЭКП ТК-ның май (1977 ч.) Пленумунуң шиитпирлеринден ап турар.

(СЭТА).

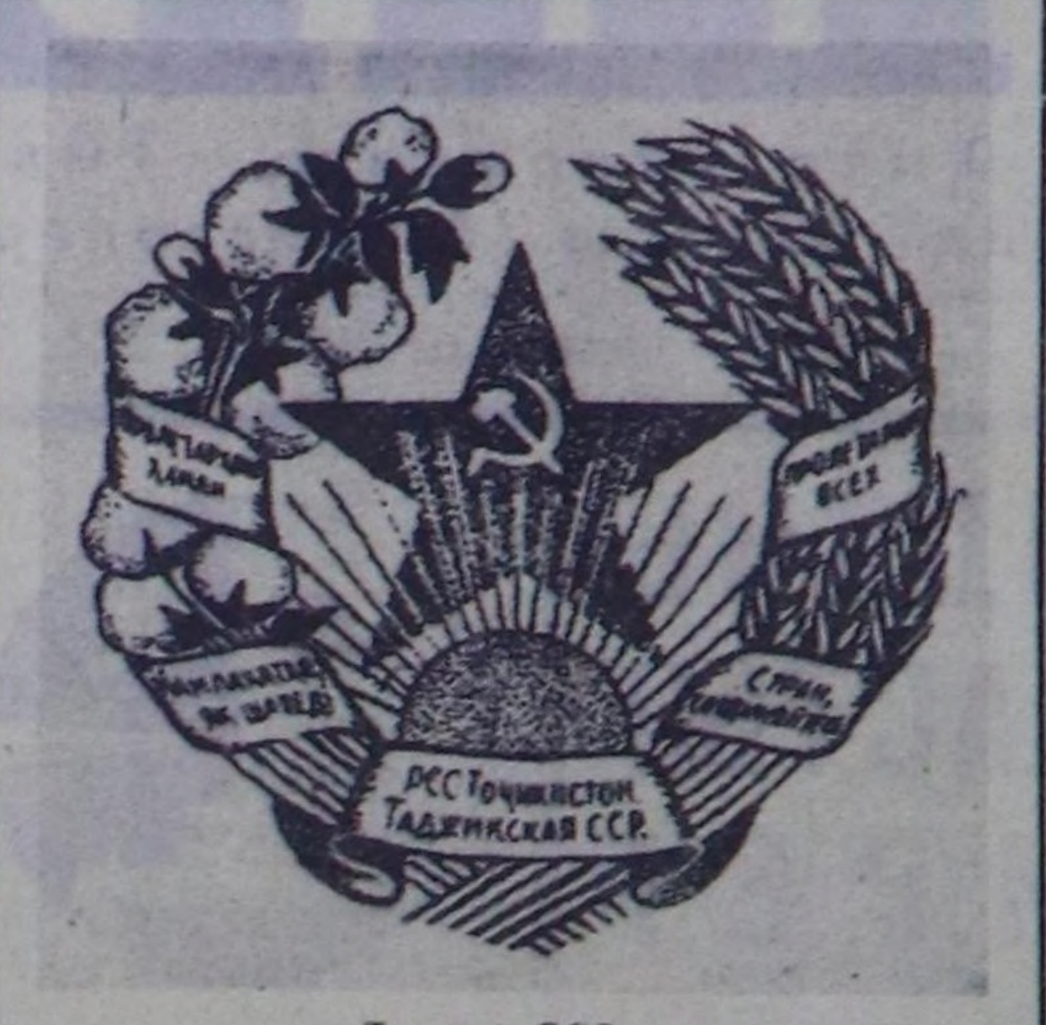

Таджик ССР-ниң сүлдези.

География картазында Таджикистанны хүрең өң-биле—даглар өңү-биле будуп демдеглээн. Ол дээрге чурттуң эң-не бедик дагларлыг республиказы-дыр. Ында ССРЭ-ниң эң бедик точказы — Коммунизмниң сүүрү бар. Ол далай деңнелинден 7495 метр бедикте турар. Ында эң бедик черде автомобиль оруу бар: Акбайтал арттың бедии 4655 метр чедип турар, ол Монбландан бедик. Даглардан шынааларже кайгамчык улуг меңгилер чылып бадып турар. Оларның эң улуу — Федченко меңгиниң узуну барык-ла 80 километр. Памирни делегейниң дээвири деп адап турар. Ужар чүүлдүң ынаар чоруткан оруу эңне нарын: самолёт даглар аразы-биле ужуп эртер.

Ам ол даглыг чер чүгле бодунуң тускай онзагай географиязы-биле кайгамчык эвес. Республиканың амыдыралының бүгү талаларында чедип алдынган чедиишкиннерни санаары-даа, хемчээри-даа берге. Таджик улус акы-дуңма совет улустарның өг-бүлезиниң төөгүзүнге алдарлыг арыннарны бижип киирген. Улуг Октябрьның тиилээриниң мурнунда кадагларны киир сөөртүп турган «даглар республиказы» ам Ортаа Азияның индустриалдыг улуг девискээри апарган. Ында мурнуу-таджик девискээр-үлетпүр комплекизи тургустунуп турар.

Кодээ ажыл-агыйының чедип алган чедиишкиннерин эрткен үе-биле деңнээр арга чок. Нарын волокнолуг хөвеңниң дүжүдүнүң талазы-биле аңаа деңнежир ындыг шөлдер делегейде чок — гектар бүрүзүнге 40 центнер дүжүттү берип турар. Виноградтың, абрикостарның, дыняларның чаагай амданы чүгле Ортаа Азияда эвес, харын ырак Соңгу чүкте болгаш Сибирьде улус эки билир.

Таджик совет литературазының үндезилекчизи Садриддин Айни мынча деп бижээн: «Таджикистанга бижик билир болгаш эртем-билиглиг кижилер, кужурлуг куруг ховудан үнген чимистиг ыяш ышкаш, ховар турган». Ам республикада школазы чок чаңгыс-даа кишлак чок. Профессионал-техниктиг училищелерде, техникумнарда, дээди өөредилге черлеринде ажылчыннарның болгаш тараачыннарның муң-муң ажы-төлү өөренип турар. Таджик ССР-ниң Эртемнер академиязының он-он эртем институттарында үш муң ажыг эртемденнер эртем-шинчилел ажылын кылып турар.

Революция мурнунда географияга «Таджикистан» деп билиг безин чок турганын ам сагынмайн барып болбас. Делегейге Фирдоусини, Омар Хайямны, оон-даа өске шылгарангай эртемденнерни болгаш мерген угаанныгларны берген улус тускай күрүне эргези чок чораан.

Кедергей дүрген өзүлдени, феодализмден социализмче кылыйтыр ужудуушкунну таджик улуска Советтер чуртунуң бүгү улустары-биле найырал хандырган. Совет республикаларның, хамыктың мурнунда Совет Россияның акы-дуңма дузазын таджик улус доктаамал ап турар. Мурнуу-таджик девискээр-бүдүрүлге комплекизиниң объектилериниң тудуунда Совет Эвилелиниң 50 ажыг улустарының болгаш улус-чоннарының төлээлекчилери киржип турар.

Улуг Октябрьның алдарлыг 60 чыл оюн Таджикистан улуг-улуг чедиишкиннер-биле уткуур.

(СЭТА).

ЫРАККЫ БОЛГАШ ЧООККУ ҮЕ

Саргара бергилээн солуннар арыннары... Эрткен үеден медээлер. «Бедораи Тоджик» («Таджиктиң одунганы»), «Коммунист Таджикистана», «Тоджикистони Сурх» («Кызыл Таджикистан») солуннарга дыка хөй чылдар мурнунда парлаттынгылаан одуругларны көргеш, амгы үениң магалыг чаагайын улам тодазы-биле билип алыр бис.

• • •

1925 ЧЫЛ. «Душанбеде 283 кижи чурттап турар».

Шаандакы «наркомнар кишлаа» (ынчан аныяк найысылалды ынчаар адап турган) ам үлетпүрнүң болгаш культураның улуг төвү апарган, ында 450 муң кижи чурттап турар. Совет эрге-чагыргазының чылдарында республиканың бүгү чурттакчы чону үш ажыг катап өскен болгаш ам 3,5 миллион кижи четкен.

• • •

1928 ЧЫЛ. «Республика улуг чедиишкинни чедип алган — 52,2 муң тонна хөвеңни ажаап алган».

1976 чылда Таджикистанның плантацияларынга 840 муң тонна хөвең ажаап алдынган.

• • •

1929 ЧЫЛ. «Гармга эге школа ажыттынган. Аңаа 25 кижини хүлээп алган».

Ам Таджикистанда үш муң ажыг школа бар, ында 966 муң ажыг өөреникчи өөренип турар.

• • •

1930 ЧЫЛ. «Таджикистанга тракторларның баштайгы колоннаазы чедип келген».

Ам республиканың хову, шөлдеринге 28 муң тракторлар, хөвең ажаар үш муң машиналар ажылдап турар.

• • •

1932 ЧЫЛ. «Ходжентиде торгу кылыр комбинаттың тудуу доозулган».

Ам республикада 385 улуг үлетпүр бүдүрүлгелери бар.

• • •

1933 ЧЫЛ. «ААТ (Ажылчын аныяктар театры) кежигүнүнге кирерлерни удавас бүрүткеп эгелээр».

Ам 11 профессионал театрлар кежээниң-не көжегезин ажыдып турар. Республикада культураның 1228 бажыңнары болгаш клубтар, 1412 библиотекалар бар.

• • •

1935 ЧЫЛ. «Бо чылын Таджик пединститут башкыларны доостурар».

Ам тос дээди болгаш 39 ортумак өөредилге черлери барык-ла 200 хире янзы-бүрү мергежилдерлиг, дээди болгаш ортумак эртемниг кадрларны белеткеп турар. Ында 90 муң ажыг студентилер болгаш өөреникчилер өөренип турар.

• • •

1937 ЧЫЛ. «Бөгүн Барзов ГЭС... ажыглалга кирген. Оон бирээзи-ле 3575 киловатт күчүлүг ийи турбиназы республиканың найысылалынга тогун бере берген».

Ам республиканың 14 электростанциялары хонукта-ла 17 миллион киловатт-шак электроэнергияны ажылдап үндүрүп турар. 1980 чылда республика 15 миллиард киловатт-шак энергияны бүдүрүп үндүрер.

• • •

1939 ЧЫЛ. «Вахшаның Совет Эвилелинде эң улуг ирригация системазы Таджикистанда тургустунган».

Республиканың ирригация каналдарының ниити узуну ам 30 муң километр чедип турар. Таджикистанда ам 580 муң ажыг гектар черни суггарып турар.

• • •

1940 ЧЫЛ. «Памир, Дарваз болгаш Каратыгин дагларынга 105 хүн дургузунда ниити узуну 567 километр автомобиль оруун кылган».

Таджикистанның шаанда мырыңай орук чок турган бүгү районнарын болгаш хоорайларын ам амгы үениң автомобиль оруктары тудуштуруп турар.

• • •

1951 ЧЫЛ. «Бөгүн Таджик ССР-ниң Эртемнер академиязы ажыттынар».

Ам ол эртемнер академиязы 22 эртем-шинчилел албан черлерин каттыштырып турар.

(СЭТА).

Ленин болгаш Октябрь Революциязы орденнерниң эдилекчизи Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры А. Кадыров Ленинабад областа Канибадам районнуң «Коммунизм» колхозун 20 ажыг чылда удуртуп турар.

В. КУЗЬМИН биле М. БАБАДЖАНОВТУҢ фотозу.

ЧАА СЫЛДЫС

Кижи бүрүзүнде бодунуң чедиишкини бар. Ленинград университединиң доозукчузу Наталия Нарижная Таджикистанның Эртемнер академиязының астрофизика институдунга ажылдаар дээш чедип келгеш, сылдыстар аразындан бир чаа сылдыс тыпкан.

— Чаа сылдыс көстүп келди!—Өөрүнчүг ажыдыышкын болган. Ол Лебедь деп бөлүк сылдыстарның аразынга көзүлген.

«Билдинмес» сылдыс ам көзүлбейн барган, ынчалза-даа оон дугайында алдынган медээлерни таджик астрономнар шинчилеп турар. Кижи космосту шиңгээдип ап турар үеде ам ол медээлер онза чугула ужур-дузалыг.

«Даглар чуртунуң» астрофизиктериниң ажыткан сылдызы чүгле ол эвес. Элээн каш чыл мурнунда делегейниң сылдыстар атластарынга «Восид» деп ат тыптып келген. Ол сылдысты таджик эртемден Восид Сотиболдиев ажыткан.

Таджикистанның найысылалындан ырак эвесте турар Гиссар обсерваториязы метеорларны болгаш метеорлар агымын хайгаараарының талазы-биле Совет Эвилелиниң кол эртем төвү апарган. Черниң чоок кавызында метеорларның саны тодараттынган, бистиң планетавыска метеор бүдүмелиниң кээп болуру болгаш космоска чоруур аппараттарга метеор айыылының хире-чергези шинчилеттинген.

Кончут кошкак метеорларны радиолокация-биле хайгаараарынга херек дескинип турар ховар ийи антенна чоокта чаа ында ажылдап эгелээн.

К. ЕГОРОВ,
(СЭТА-ның корр.).

Гиссар.

Таджик ССР-ниң найысылалы—Душанбе. В. И. Ленин аттыг кудумчу.

В. КУЗЬМИН биле Р. ПОЗДНЯКОВТУҢ фотозу.

ШҮЛҮКЧҮНҮҢ ҮНҮ

Таджикистанның улустуң шүлүкчүзү Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Мирзо Турсун-Заденің шүлүктериниң чыындызын «Мээң чүс чылым» деп адаан, ону Москваның «Прогресс» деп ном үндүрер чери англи дылга үндүрген. Ол номга аңгы-аңгы чылдарда бижиттинген лириктиг чогаалдар «Делегейниң кырында челээш» болгаш «Сээң карактарың-биле» деп бөлүктер-биле кирген. Улуг Октябрьның 60 чыл оюнга тураскаадып үндүрген чыындының шүлүктери Төрээн чурт дээш чоргааралды, төрээн черинге, планетаның кижилеринге ынакшылды илередип турар.

Шүлүкчүге аас-кежиктиг демир-үжүктү Совет эрге-чагырга берген. Мирзо Турсун-Заде—өөрүшкүнүң, аас-кежиктиң ыраажызы; оон шүлүктери —экономика, эртем, культура, уран чүүл талазы-биле көстүп көрбээн чедиишкиннерни кыска хуусаада чедип алган улустуң төөгүзүн шүлүктеп бижээни-дир, а оон чогаадыкчы оруу—совет таджик поэзиязының чечектелиишкининиң төөгүзү-дүр.

Ам Таджикистанда Мирзо Турсун-Заденің шүлүктерин билбес кижи чок. Оон шүлүктери радиога, телевизорларның болгаш киноларның экраннарынга чаңгыланып, оон шүлүктеринге бижиттинген ырларны Вахша шынаазының хөвеңчилери болгаш Нурек ГЭС-тиң тудугжулары ырлажып турар. Шүлүкчүнүң чогаалы —тодаргай болгаш тускай хевирлиг чогаал, ынчангаш ол совет кижи бүрүзүнге чоок, билдингир. Оон эң эки чогаалдары Совет Эвилелиниң улустарының барык-ла бүгү дылдарында очулдуртунган.

Мирзо Турсун-Заде бодунуң бүгү чогаадыкчы күштерин тайбың дээш демиселге берип турар. Ол хөй-ниитиниң улуг ажылын кылып, Азия болгаш Африка чурттары-биле эп-сеткил каттыштырарының Совет Комитединиң даргазы, Тайбың камгалалының Совет Комитединиң кежигүнү болуп турар.

Шүлүкчүнүң үнү делегейде чаңгыланып турар. Оон чогаалдары делегейниң улустарының 20 дылдарынга очулдуртунган. Мирзо Турсун-Заде бодунуң чалбыыштыг шүлүктери-биле Октябрьның өндүр улуун, коммунизмниң чаагай идеалдарының тиилелгезин бадыткап турар.

Л. НИКУЛИНА.
(СЭТА-ныч корр.).

Нурек ГЭС-тиң ниити хевири.

В. КУЗЬМИН биле Р. ПОЗДНЯКОВТУҢ фотозу

БИЛИГЛЕРЖЕ КОМПАС

Азия чурттарының башкыларының чоокта чаа Тегеранга болуп эрткен симпозиумунга таджик эртемден Хилол Каримов аңаа эвес салым-чолдуг номну көргүскен.

— Бисте ону парлавастаан!

Солун чүүл болур дээн-дир деп билгеш, зал ниити шимээн апарган, а Каримов уламчылап чугаалаан:

— Ону парлавайн барганынга мен база өөрүүр мен. Ону парлаан херээ чок!

Улуг улустуң бижикке өөренииринге херек үжүглел дугайын чугаалап турган, үжен чылдарның эгезинде ол ном чокка чаңгыс-даа ликбез ажылдап шыдавас турган. Ол үжүглел эм ховар чүүл апарган деп, Хилол Каримов бижээн. Ол—дыка хөй өөредилге номнарының автору. Оортан студентилер перси дылды өөренгеш, фарсы филологиязының нарын чүүлдерин билип алыр.

Хилол Каримов — профессор, Чөөн чүк поэзиязының тергиин эки билир болгаш оон пропагандизи, Күрүнениң В. И. Ленин аттыг таджик университединиң Чөөн чүк дылдарының факультединиң деканы. Үжүглел—«Алифбо» ону бүгү ниитиге хүндүткелдиг болдурупкан. Ол номнуң ачызында Хилол Каримовту ыраккы одарларда хойжулар, хөвеңчилер, эртемденнер, эмчилер, республиканың бүгү башкылары эки билир, олар «Алифбонуң» дузазы-биле билиглерни чедип алган.

Ол номнуң төөгүзү дыка солун. Хамааты дайынны доозулгалакта-ла Россияның бижик билбес чорукту узуткаар талазы-биле онза комиссиязы таджик үжүглел чогаадырының конкурузун чарлаан. Каримов ону кылып эгелээш, чартык чыл дургузунда дооскан. Аңаа Москваның башкылары, чижээ, орус «Үжүглелдиң» авторларының бирээзи — С. П. Редозубов улуг дуза чедирген.

Ю. МАХУМУДОВА,
(СЭТА-ның корр.).

СОВЕТ-ФРАНЦУЗ ЧУГААЛАЖЫЫШКЫННАР

РАМБУЙЕ. (СЭТА). Хүннүң ийиги чартыында аңаа СЭКП ТК-ның Чиигине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң Француз Республиканың Президентизи В. Жискар д' Эстэн-биле чугаалажыышкыны эгелээн.

Совет таладан чугаалажыышкынга киришкеннер болза: СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, даштыкы садыг министри Н. С. Патоличев, хамааты ужар чүүл министри Б. П. Бугаев, ССРЭ-ниң Францияда элчини С. В. Червоненко, СЭКП ТК-ның Чиигине секретарының дузалакчылары А. М. Александров, А. И. Блатов, СЭТА-ның чиигине директору Л. М. Замятин, даштыкы херектер министриниң оралакчызы А. Г. Ковалев, ССРЭ-ниң ДХМ-ниң коллегия кежигүнү Ю. В. Дубинин;

Француз таладан: даштыкы херектер министри Л. де Гиренго, даштыкы садыг министри А. Росси, Францияның ССРЭ-де элчини Б. де Лесс, парлалга талазы-биле Президентиниң чөвүлекчизи Ж.-Ф. Лека. Президентиниң дипломаттыг чөвүлекчизи Г. Робен, ДХМ-ниң департаментилериниң директорлары А. Фроман-Мерис, Ж. Андреани.

Л. И. Брежнев болгаш В. Жискар д' Эстэн совет-француз харылзааларны улам ыңай хөгжүдериниң элээн каш кол айтырыгларын чугаалажып көрген болгаш чаа улуг дугуржулгаларны чарып болурунуң дугайын чугаалашканнар.

Чугаалажыышкын үезинде совет-француз харылзаалар ийи чурттарның база улустарының эрге-ажыктарынга үре-түңнелдиг хөгжүп турарын демдеглээн болгаш совет-француз харылзаалар эки келир үелиг дээрзинге бүзүрелин илереткен.

Совет-француз үндезилекчи документилерни — ССРЭ биле Францияның аразында кады ажылдажылганың принциптерин болгаш политиктиг консультациялар дугайында протоколду амыдыралга чайгылыш чокка боттандырып чорударының ийи чурттарга улуг ужур-дузалыын ийи тала онзалап демдеглээн. Ол документилерде көрдүнген угланыышкынны улам ыңай хөгжүдеринче, ийи талалыг харылзааларны улам ыңай калбартырынче, делегейниң улам-на хөй санныг айтырыгларының талазы-биле Совет Эвилели биле Францияның аразында кады хөделиишкинни хаңыладырынче ийи таланың чүткүлдүүн илереткен.

Делегей айтырыгларын чугаалажып көрүп тура ядролуг чепсекти нептередиринге удур демиселдиң чугулазының дугайында айтырыгны чугаалажып көрген. Ийи тала ядролуг чепсекти нептеретпезиниң политиказын чорудар деп боттарының шиитпирлиин база ол талазы-биле делегейниң кады ажылдажылгазын улам ыңай хөгжүдеринге арганы бээрин онзалап демдеглээннер.

Ядролуг энергияны тайбың ажыглаар талазы-биле кады ажылдажылганы улам ыңай хөгжүдериниң айтырыгларын база чугаалажып көрген.

Делегейниң дүшкүүрлүг чоруунуң чавырлыышкынын улам ыңай быжыглаар база улам ыңай хаңыладырының дугайында айтырыгны Л. И. Брежнев болгаш В. Жискар д' Эстэн делгеренгейи-биле чугаалажып көрген болгаш бодунуң даштыкы политиказынга ССРЭ база Франция ол оруктап чоруурунга шиитпирлиин онзалап демдеглээн.

Чугаалажыышкыннарны амдаа уламчылаар. Ол чугаалажыышкыннар чогаадыкчы байдалга, бот-боттарын билчериниң база найыралдың байдалынга эртип турар.

ССРЭ КОНСТИТУЦИЯЗЫ *төлевилелди чугаалажып тур бис*

УЛУГ ЧҮҮЛДҮГЗҮНҮҮШКҮН, СЫРЫЙ КАТТЫЖЫЫШКЫН

Чадаана

СЭКП ТК-ның май (1977 ч.) Пленумунуң түңнелдерин болгаш районнуң партия организациязының сорулгаларын чугаалажып көөрүнге тураскааткан Чөөн-Хемчик районнуң партия активиниң хуралынга илеткелди партия райкомунуң бирги секретары Н. С. Бойду кылган. СЭКП ТК-ның Пленумунуң шиитпирлери болгаш чаа Конституция төлевилели-биле таныжып, бистиң кижи бүрүвүс ону сеткил ханыышкын, патриотчу чоргаарал-биле деткип турар деп, ол чугаалаан.

СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтуң механизатору, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутаты мурнакчы чолаачы Дадар-оол Сат сөс алгаш, мынча дээн:

— Сөөлгү дөртен чылдарда бистиң ынак Төрээн чуртувустуң экономиктиг күчүзү таныттынмазы-биле өскерилген. Ону бистиң совхозтуң чижээнден көрүп болур. Ол экономика талазы-биле кошкак колхоз турганындан кыска үениң иштинде күчүлүг, шапкын хөгжүлделиг, хөй адырлыг ажыл-агый апарган. Шаанда хүрээ турган ээн черде ам хөй кудумчуларлыг, бажыңнарлыг ажылчын суур Хайыракан чаптыла берген. Оон кижилери таныттынмас кылдыр өскерилген. СЭКП ТК-ның май Пленумунуң шиитпирлеринге харыы кылдыр бодумнуң бо чылын алган социалистиг хүлээлгемни декабрь 5-те күүседиримни хүлээнип тур мен — дээн.

Ажылчы чоннарның чаа көдүрлүүшкүнүн шиитпирлеттинмээн сорулгаларже, ажылда четпестерни чайладырынче, Улуг Октябрьның 60 чыл оюн төлептиг уткуур дээш социалистиг чарышты идепкейжидеринче мөөңнээр херек деп, илеткелчи чугаалаан. Ылаңгыя автобааза, 463 дугаар КМК, районнуң чоннуң амыдырал хандырылга комбинады, Сүт-Хөлдүң ажылчын кооперациязы ышкаш коллективтерниң хүлээлгелерин күүседиринче кичээнгейни угландырары онза негеттинип турар. Районнуң ажыл-агыйларының хөй кезии мал ажылының продуктуларын бүдүрериниң болгаш күрүнеге садарының пландарын ийи чыл улай күүсетпейн келген.

Чаа Конституция төлевилелинде көрдүнген негелделерге дүүштүр СЭКП ТК-ның май Пленумунга эш Л. И. Брежневтиң илеткелинде айыткан чүүлдерни болгаш түңнелдерни удуртулга болдургаш районнуң бүгү партия, совет, ажыл-агый органнары, хөй-ниити организациялары боттарының ажылын бот-шүгүмчүлекчи ёзу-биле анализтээр, четпестерни чайладыр талазы-биле практиктиг хемчеглерни ажылдап кылыр болгаш боттандырары чугула дээрзин илеткелчи түңнелинде чугаалаан.

Ийлирде «Тыва» совхозтуң директору Б. Ч. Моңгуш. Чаа Конституция төлевилелиниң 173 чүүлдериниң чүүл-бүрүзү социалистиг демократияны хөгжүдер дугайында партияның болгаш чазактың сагыш салыышкынының көскү илерээшкини болур деп, ол чугаалаан. Совхозтуң ажыл-иштчилери аңаа шалыпчы күш-ажылы-биле харыылап, бедиткен социалистиг хүлээлгелерни ап турар. Ажыл-агыйның малчыннары күрүнеге эът садарының чартык чыл планын чедиишкинниг күүседипкен, пландан ажыр ам-даа он тонна эътти садарын хүлээнгеннер. Механизаторлар ажаап алыышкын техниказын июль 1-ге чедир эки шынарлыг септээринге долу шиитпирлиглер.

Бистиң коллективтиң ажыл-иштчилериниң күш-ажылчы идепкейи бо хүннерде чаа күш-биле хайныккан деп, «Каа-Хем» хөмүр-даш разрезиниң Чадаана участогунда парторганизация секретары С. М. Потехин бодунуң саналынга демдеглээн. Чижээ, чолаачы крановщик А. С. Фирсов бодунуң социалистиг хүлээлгезин эде көрүп, хууда чыл программазын 125 хуу күүседирин хүлээнген.

— Бистер, башкылар, чурттуң Үндезин Хоойлузунуң төлевилелиниң ханы утказын ада-иеге, өөреникчи бүрүзүнге чедир угаадып, амыдыралдың совет овур-хевирин долузу-биле тайылбырлаар ужурлуг бис деп, Чадаананың № 1 ортумак школазында партия организациязының секретары, башкы С. А. Сат актив хуралынга чугаалаан. Тус-тус башкыларның чогаадыкчы ажылы бүдүн коллективтиң тывынгыр, чогаадыкчы ажылы болурун чедип алыр деп принцип-биле бистиң башкылар коллективи ажылдап турар деп, ол чугаалаан. Ада-иелерниң эргелериниң болгаш хүлээлгелериниң, уругларының кижизидилгези дээш оларның харыысалгазының дугайында чаа Конституция төлевилелинде көрдүнген чүүлдер хүн бүрүнүң ажыл-херээ болган турарын чедип алыр дээш хөйнү кылыр ужурлуг бис.

«Сүт-Хөл» совхозта ажылчын комитединиң даргазы И. Ш. Моңгуш бодунуң саналынга чаа Конституция төлевилелин хойжудар коданнарында, өг-бүле бүрүзүнде ханы сонуургал-биле өөренип турарын демдеглээн. Чоннуң бүгү-ле чаагай чоруунуң кол магадылалы ак сеткилдиг күш-ажыл болур дээрзин совхозтуң хоочуннары ажылчыннар хуралдарынга демдеглеп, өскелерге үлегерин көргүзүп турар. Чижээ, хойжу Александр Оңдар малдың чаш төлүн камгалап алыр, дүк кыргыыр талазы-биле социалистиг хүлээлгезин чедиишкинниг күүседипкен.

ССРЭ Конституциязының төлевилелинге: «Элээди уругларның кижизидилгезинче удуртукчу бүрүзү онза кичээнгей салыр хүлээлгелиг» деп одуругларны немээрин саналдаар-дыр мен деп, райкүүскомунуң иштики херектер килдизиниң начальнигиниң оралакчызы С. Х. Уртунай бодунуң саналынга чугаалаан.

«Алдан-Маадыр» совхозта партком секретары Х. С. Дамба-Даржаа, комсомол райкомунуң секретары М. И. Оңдар, район прокурору Х. С. Дажи-Сегбе, «Искра» колхозтуң механизатору О. Д. Саая, «Большевик» совхозта партком секретары С. А. Доңгак олар болгаш өскелер-даа боттарының саналдарынга районда ажыл-херектиң байдалы дээш кижи бүрүзүнүң харыысалгазын бедидериниң сорулгаларынга доктааган.

Актив хуралы чугаалашкан айтырыг талазы-биле делгеренгей доктаалды хүлээп алган.

В. БУЗЫКАЕВ.
«Тувинская правда» солуннуң тускай корр.

М. СЕВЕН,
«Шынның» корреспондентизи.

Кызыл-Мажалык

Барыын-Хемчик районнуң коммунистери болгаш бүгү ажылчы чоннары ССРЭ-ниң чаа Конституциязының төлевилелин улуг чүүлдүгзүнүүшкүн, ханы сонуургал-биле чугаалажып турар. Ол бүгүнүң дугайында чоокта болуп эрткен районнуң партия активиниң хуралынга демдеглээн. СЭКП ТК-ның май Пленумунуң түңнелдериниң болгаш Конституция төлевилелин чугаалажып көөрүн районга организастаар талазы-биле сорулгаларның дугайында илеткелди аңаа СЭКП райкомунуң бирги секретары Ш. П. Куулар кылган.

Илеткелчи ол улуг чугула документиниң ужур-дузазынга тодаргай доктаавышаан, районга болган кайгамчык улуг чаартылгаларның дугайын чугаалаан. Барыын-Хемчик хөдээ ажыл-агыйлыг район турганындан ам аграр-индустриалдыг район болу берген. Амгы үениң эң чаа техниказы-биле чепсеглээн «Тыва даг-дүгү» комбинады ышкаш улуг бүдүрүлге оон девискээринде ажылдап турар. Оон төлевилел күчүзүн бүрүн шиңгээдип ап, эът комбинады, сүт база пиво заводтарын тудуп ажыглаалга кииргени соонда районга үлетпүр бүдүрүлгезиниң продукциязының чылда хемчээли 80 миллион рубль чедер.

— Бүдүрүлгелерге, ажыл-агыйларга, албан организацияларга болгаш өске-даа коллективтерге чурттуң Үндезин Хоойлузун чугаалажырынга холбаштырган баштайгы хуралдарга, митингилерге 4 муң ажыг кижи киришкен, оларның хөй-хөй санал-оналын берип, Конституция төлевилелиниң кижиниң чаагай чоруунуң дугайында сагыш салыышкынны сиңиккенин, ол дээш партияга база чазакка өөрүп четтиришкинин олар илергейлеп турар. Ындыг хуралдар амдаа уламчылаар — деп, илеткелчи чугаалаан.

— Каш чыл бурунгаар Кара-Даштың эдээнге каш өглер тургулаан, хараган, даштар чыткылаан черде амгы шагның аныяк хоорайы тургустунуп турар. Үндезин хоойлуда: «Совет эрге-чагырга социал-экономиктиг ханы чаартылгаларны боттандырган: кижи кижини дарлаар чорукту, аңгыларның болгаш националдарның өжээнешкек чоруун кезээ мөңгеде узуткаан» деп бижээн. Оон чайынганчак херечизи бистиң Ак-Довурак хоорай болур — деп, Ак-Довурактың хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы З. Ф. Манчина чугаалаан. — Хоорайда Советтер чуртунуң барык-ла 30 хире националдарының төлээлекчилери бир демниг ажылдап турар. Бо улуг бүдүрүлгениң мурнунда туруп турар сорулгаларны шиитпирлевишаан, олар найыралдыг өг-бүледе чурттап, ажылдап турарлар.

Ак-Довурактың бүгү-ле бүдүрүлгелеринде чаа Конституцияның төлевилелин чугаалажыры уламчылап, санал бергеннер ону бүрүн чүүлдүгзүвүшаан, онгу беш чылдың даалгаларын чедиишкинниг күүседиринге бүгү күжүн болгаш энергиязын бээрин бүзүредип турарлар.

«Шекпээр» совхозта партком секретары М. Б. Кара-Сал, «Хемчик» совхозтуң директору О. Д. Сарыглар, ВЛКСМ райкомунуң бирги секретары Д. О. Саая, Кызыл-Мажалык «Сельхозтехника» каттыжыышкынының кол инженери А. Г. Ломакин болгаш өскелер-даа Конституция төлевилелинге сорук кирген чоннуң күш-ажылчы болгаш политиктиг көдүрлүүшкүнүнге доктаап, ону улам хандыр өөренип, чугаалажыры-биле чорудуп турар хемчеглерниң дугайын чугаалаан.

Ажыл-херекте чедиишкиннерни быжыглавышаан, партия организациялары ССРЭ Конституциязының төлевилелин чугаалажырын организастаарын, ажыглаттынмайн турар курлавырларны дилеп тып, чедир кылдынмайн турар ажылдарны, четпестерни чайладырының аргаларынче кичээнгейни мөөңнээриниң чугулазын демдеглээн. Эрткен беш айларның түңнели-биле алырга, районнуң сес бүдүрүлгезиниң чартыы планын күүсетпээн. Беш айларның тудуг-монтаж ажылының планын районда тудуг организациялары чүгле 53 хуу күүсеткен.

Бо четпестерниң чылдагааны чамдык коллективтерде партия организацияларының даандырган ажыл-херек дээш ажылдакчыларның харыысалгазын бедитпейн, ажылдың стилин болгаш аргазын үениң негелдезинге дүүштүр тургуспайн турарында деп, актив хуралынга демдеглээн.

Ажыл-агыйлар бо чылдың планныг онаалдаларын болгаш социалистиг хүлээлгелерин күүседиринге курлавырларны база четче ажыглавайн турар. Малдың өлүр, хораар, оор алыр чорук уламчылавышаан, оон продуктулуу куду. Комбайн болгаш сиген кезер машиналарының септелгезин оожум темпилиг чорудуп турар. Ылаңгыя бо ажылды «Барлык», «Дөң-Терезин» совхозтарда куду деңнелде тургускан.

ССРЭ Конституциязының төлевилелинде айыткаанынга дүүштүр социалистиг өнчүнү камгалаарын күштелдирер, административтиг органнарның ажылын экижидери-биле ам-даа чугула ажылдарны чорудары эргежок чугула. Районда кем-херек үүлгедир, оорлаар, ажыл-кылбас ийи-чаңгыс кижилер ам-даа бар. Оларның-биле дээштиг ажылдарны чорударының чугулазын илеткелчи-даа, өске-даа эштер демдеглээн.

Районнуң партия активиниң хуралы СЭКП ТК-ның май Пленумунуң шиитпирлерин, СЭКП ТК-ның Чиигине секретары эш Л. И. Брежневтиң илеткелинде айыткан чүүлдерни болгаш түңнелдерни чаа Конституция төлевилелиниң чаңгыс эп-сеткилдиг, бүрүн долузу-биле чүүлдүгзүнген. Чаа Конституция төлевилелин чугаалажып көөрүн организастаар талазы-биле хемчеглерни айыткан доктаалды аңаа хүлээп алган.

Х. МОНГУШ.
«Шынның» корреспондентизи.

Хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары“ орден-биле болгаш „Иениң медалы“ медаль-биле шаңнаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң

ЧАРЛЫЫ

БАРЫЫН-ХЕМЧИК РАЙОН

Беш уругну божааш, кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» медальдың II чергези-биле

Деспилдей Дембиреловна Дагба-Доржу — «Чыраа-Бажы» совхозтуң ажылчыны.

Любовь Күдер-ооловна Куулар — Чадаана хоорайда өг-бүле ээзи.

Валентина Сереновна Моңгуш — «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

Хойдалак Александровна Моңгуш — Тараа продуктулар хүлээп алыр пунктуунуң ажылчыны.

Анна Сат-ооловна Оңдар — «Сүт-Хөл» совхозтуң ажылчыны.

КАА-ХЕМ РАЙОН.

Тос уругну божааш, кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» орденниң I чергези-биле

Анна Федоровна Нелюбова — Бояровка суурда өг-бүле ээзи.

Алды уругну божааш, кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» медальдың I чергези-биле

Валентина Кирилловна Герасимова — Сарыг-Сеп суурда өг-бүле ээзи.

Пелагея Ивановна Десяткова — «Тиилелге» колхозтуң колхозчузу.

БИИ-ХЕМ РАЙОН.

Сес уругну божааш, кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» орденниң II чергези-биле

Савыт-оол Шойзуруновна Ооржак — «Өөк» совхозтуң ажылчыны.

Валентина Михайловна Тишина — «Саян» совхозтуң ажылчыны.

Чеди уругну божааш, кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» орденниң III чергези-биле

Тамара Николаевна Байкара — «Өөк» совхозтуң ажылчыны.

Вера Доңгураковна Картай-оол — «Өөк» совхозтуң ажылчыны.

Алды уругну божааш, кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» медальдың I чергези-биле

Болду Оюновна Доңдуп — «Кызыл-тараачын» совхозтуң ажылчыны.

Долчан Байкараевна Чымба — «Кызыл-Тараачын» совхозтуң ажылчыны.

Беш уругну божааш, кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» медальдың II чергези-биле

Галина Ивановна Зубарева — «Саян» совхозтуң ажылчыны.

Лидия Павловна Чамдылаева — «Өөк» совхозтуң ажылчыны.

ТАНДЫ РАЙОН.

Тос уругну божааш, кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» орденниң I чергези-биле

Иммаа Когельчиковна Шавылдай — С. К. Тока аттыг совхозтуң ажылчыны.

Сес уругну божааш, кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ АЛДАРЫ» орденниң II чергези-биле

Кызыл-Уруг Соктаевна Оюн — «Коммунизмниң херели» колхозтуң колхозчузу.

Алды уругну божааш, кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» медальдың I чергези-биле

Чечена Чульдумовна Куулар — Чал-Кежиг сес чыл школазының башкызы.

Беш уругну божааш, кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» медальдың II чергези-биле

Ирина Михайловна Леоненко — С. К. Тока аттыг совхозтуң ажылчыны.

Александра Бадыраевна Оюн — «Коммунизмниң херели» колхозтуң колхозчузу.

Зинаида Өктен-ооловна Оюн — «Коммунизмниң херели» колхозтуң колхозчузу.

Светлана Ласюевна Оюн — Кочетов кодээ Совединиң ажылчыны.

КЫЗЫЛ ХООРАЙ.

Беш уругну божааш, кижизиткен иелерни «ИЕНИҢ МЕДАЛЫ» медальдың II чергези-биле

Тамара Николаевна Злобина — № 26 ясли-садтың ажылчыны.

Вера Алексеевна Середина — тууйбу заводунуң ажылчыны.

(Эгези № 134 «Шында», уламчылыг).

Бүдүрүлгелерни узуткаар чорукка удур, каң эзилдирер үлетпүрнү национализастаар дугайында, күш-ажылы кылыр эргени хандырар дугайында Лотарингияның металлургтарының негелделерни деткээн эп-сеткил каттыштырылгазының чыскаалынга муң-муң парижчилер киришкен.

ЧУРУКТА: Парижтиң кудумчуларында чыскаалганнар.

АДН — СЭТА-ның фотозу.

делегей болуушкуннар — тайылбырлал — бо хүннерде

ДЕЛЕГЕЙДЕ БИРГИ ЧЕРДЕ

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Каң бүдүрер талазы-биле делегейде бирги черни Совет Эвилели ээлээн. Европаның социалистиг чурттарында каң эзилдирер үлетпүрнүң хөгжүлдези доктаамал темп-биле өзүп турар. 1976 чылда ол чурттарга каң бүдүрери ниитизи-биле 198,3 млн. тонна четкен. Ол болза 1975 чылдыындан 3 хуу улуг. 1977 чылда ЭДЧ кежигүннери чурттар 212—214 млн. тонна каң бүдүрер деп планнаан.

Ол сан-түңнү Европаның экономиктиг комиссиязының секретариадының белеткээн болгаш ында парлап үндүрген тайылбырында киирип турар.

ЭДЧ кежигүннери чурттарда каң эзилдирер үлетпүрде бүдүрүлгениң бедик деңнели чүнүң-даа мурнунда бүдүрүлгениң чаа күчүлерин ажыглалга кииргени-биле, мурнакчы технологияны калбаа-биле нептереткени-биле, а ол ышкаш каңны хереглеп турар экономиканың адырларында бүдүрүлгениң калбарганы-биле тайылбырлаттынар деп, ында демдеглээн.

Ол тайылбырның Барыын Европа чурттарынга тураскааткан кезээнде ол чурттарда каңны бүдүрүп үндүрери 1976 чылда 1975 чылдыынга деңнээрге элээн өзе берген, ынчалза-даа үлетпүрнүң ол адырлары улуг бергелерге ам-даа таварышпышаан деп демдеглээн. Экспертерниң санап турары-биле алырга, 1977 чылда Барыын Европаның чурттарынга каң бүдүрери кризис мурнунда турган эң бедик деңнелге четпес.

ЧӨҢГЭЭЛЭЭШКИННИ БОЛДУРБААН

БЕЛГРАД. (СЭТА). Югославияга даштыкы туристер бооп барыын чүктен чедип келген сионисчи кижилерниң чөңгээлиг чоруун айыыл чок чоруктуң югослав органнары болдурбаан. Ниити-европейжи чөвүлел хуралдың киржикчилери күрүнелерниң төлээлекчилериниң ужуражыышкынының белеткел чадазының июнь 15-те эгелээни бажыңының чанынга олар чыскаал эрттирер деп турганнар. Сионисчилер чөңгээлиг утка-шынарлыг хуудустарны чажыды-биле эккелгеннер болгаш оларны Белградка белеткел ужуражыышкынының киржикчилеринге база ол черниң чурттакчыларынга үлеп бээр деп турганнар.

Ында парлап үндүрген дыңналыгда айтып турарын ёзугаар алырга, Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле чөвүлел хуралдың киржикчи күрүнелериниң төлээлекчилериниң ужуражыышкынының баштайгы ол чадазын чорударынга чогуур байдалды хандырар талазы-биле бүгү күжениишкиннерни үндүрер база оон ажылынга шаптыктаар хөделиишкиннерни болдурбас дээр дугайын Югославия Белградта ужуражыышкынның бүгү киржикчи чурттарынга дыңнаткан. Сионисчи чөңгээчилерни Югославиядан үндүрүпкен.

ПАРЛАМЕНТ СОҢГУЛДАЛАРЫНЫҢ ТҮҢНЕЛДЕРИ

МАДРИД. (СЭТА-ның корреспондентизи). Июнь 15-те Испанияга парламент соңгулдалары болган. 1936 чылдың соонда ол болза чажыт бадылаашкын-биле бүгү-ниити болгаш дорт соңгулдалар болган. Конгресстиң 350 депутадын база 205 сенаторну соңгаан. Баштайгы сан-түк ёзугаар алырга, конгресске депутаттар мынчаар хуваттынган: центристиг организацияларның бөлүү — Демократтыг төптүк эвилели (ДТЭ — 170, Испанияның социалистиг ажылчын партиязы (ИСАП) — 115, Компартия — 20, неофранкочу улус эвилели бөлүк — 15 депутаттарлыг болган, өске артканнарын үүрмек партиялар болгаш бөлүктер аразында хуваажып алган.

Сенатта Демократтыг төптүк эвилели 106, ИСАП — 60, Компартия — 9 сенаторлуг болгулааннар.

Ынчангаш соңгулдаларга чедиишкинни чүнүң-даа мурнунда амгы чазактың даргазы Адольфо Суарестиң баштап турары Демократтыг төптүк эвилели чедип алган.

Барыын-даа, чөөн-даа үзелдиг экстремистиг организациялар улуг аштырыышкынга таварышкан. Ол бөлүктерниң кайызы-даа чаңгыс хуудан ажыг бадылаашкынны чедип албаан. Мурнунда иштики херектер министри чораан Мануэл Фрага Ирибарнеге баштаткан неофранкочу улусчу эвилел политиктиг калбак деткимчени албаан. Ол бөлүк эң-не улуг материалдыг болгаш сан-хөө деткимчелиг болган, ол чорук аңаа соңгулда мурнунуң идепкейлиг кампаниязын чорудар арганы берген. Ынчалза-даа бедик идепкейлии-даа, сан-хөө дузаламчызы-даа, демагогтуг лозуңнар-даа франкочуларның чуртту кандыг политиктиг болгаш экономиктиг бергелерге чедирип келгенин утпаан испан улусту будалдырып шыдаваан. Улус франкизмниң долузу-биле буруу шаап турар дээрзин соңгулдаларның түңнелдери база катап көргүскен.

Дөртен чылдың дургузунда чуртка нептередип келген антикоммунизм түрээ-даа, франкочулар испаннарны коргудуп шыдавааннар. Оларның хөйү социал-политиктиг амыдыралды улам ыңай демократчыдарының, капиталистиг мөлчүлгеге удур демиселдиң, ажылчы чоннарның эрге-ажыктары дээш демиселдиң лозуңу-биле демисежип турар ИКП-ниң кандидаттары дээш бадылааннар. Парламентиде Компартияның төлээлекчилериниң аразында Долорес Ибаррури болгаш өске-даа хөй политиктиг сураглыг ажылдакчылар бар.

Соңгулдалар ниитизи-биле тайбың байдалга эрткен. Бүгү чуртка чүгле каш-ла улуг эвес месилдежиишкиннер болгулаан. Ол чорукка испан ажылчы чоннарның организастаттынганының бедик деңнели, а ол ышкаш корум-чурумну хандырар талазы-биле чазактың чоруткан хемчеглери идигин берген.

А. МЕДВЕДЕНКО.

ЯНЗЫ-БҮРҮ МЕДЭЭЛЕР

Ажыл-биле макталдыг

Чаа-Суурнуң холушкак барааннар магазини Өвүр районда эки ажылдыг магазиннерниң бирээзи. Аңаа кирип келирге-ле, ооң иштиниң арыг-силии, бараанарны делгиирде чурумчыскаалдыг салганы кижиниң кичээнгейин доран-на хаара туда бээр.

Ук магазинниң садыгжызы, коммунист Серен Маны-Дарыевна Соскарбааның ажылы макталдыг. Садыглаашкынның культуразын бедидип, кызымак ажылы-биле ай, квартал планын ол доктаамал ажыр күүседип, мурнакчыларның одуруунда санаттырып турар. Ук магазинниң коллективи онгу беш чылдың ийиги чылын күш-ажылчы чедиишкиннерлиг доозар дээш бедиткен социалистиг хүлээлгени алган, шудургу ажылдап турар. Онгу беш чылдың ийиги чылының баштайгы ийи кварталының планныг онаалдазын олар база багай эвес күүсеткен.

С. Соскарбаа садыг шугумунга ажылдаа-ла ам сес чыл ажып чоруур. Ол ам бодунуң арга-дуржулгазын аныяктарга күзелдии-биле дамчыдып берип турар. Аныяк садыгжылар З. Айр-Санаа, З. Седип-оол, Д. Дадар олар С. Соскарбааның өөреникчилери, олар база кызымак, эки ажылы-биле мактадып чоруурлар.

С. Соскарбааның эргелекчилээни магазин Хандагайты суурнуң аъш-чем магазини-биле чарыштыг. Чарышка аштырбас дээш ук коллектив садыглаашкынның культуразын бедитпишаан, бедик соруктуг кириишкинниг ажылдап турар.

Н. ДАМДЫН.

Демниг коллективте

Мөңгүн-Тайга районнуң Мөген-Бүрен сес чыл школазының башкылары болгаш ажылчыннары школа септелгезин эрте эгелээш шалыпкын дооскан нар. Олар школаның чанында 25 дес дыт болгаш теректерни тарып олурткан нар. Найыралдыг коллектив складты база боттарының күжү-биле тудкаш ажыглалга киирген.

1977-78 өөредилге чылында одаар 100 кубометр ыяшты белеткээш, ам сөөртүп эккеп алган. Башкы М. Салчактың удуртулгазы-биле «Мөген-Бүрен» колхозтуң № 3 хойжу бригадазының сиген кезер шөлүнүң даштарын өөреникчилер эки арыглап, аштааннар.

Ам Мөген-Бүрен школазының башкылары 10 тонна сигенни белеткээш, колхозка бээр, хөй кыргылдазынга боттарының үлүүн база киирер сорулгалыг.

И. УСПУН-ДОРЖУ.

Ийистерниң өзүлдези

Ийи ай мурнунда Кызылдың божудулга бажыңынга Улуг-Хем районнуң Ак-Дуруг суур чурттуг Ч. Намзан келген. Ол удавааннда хары угда үш ийистерни божаан. Ол дугайын бистиң корреспондентивис сонуургаарга, уругларны хайгаарап турар эмчи Б. Савырның телефон дамчыштыр дыңнатканы болза:

— Үш ийистер шуптузу дыка эки өөругүп турарлар. Олар деңзини дыка немеп алган, кадык-чаагай. Ийистер төрээн хүнүнден бээр удавас ийи ай болур. Оларны аалында акызы болгаш угбалары четтикпейн манап турар. Чаштарның адыы тергиин эки, олар ам безин хүлүмзүрүп чыдар апарганнар.

Т. МОНГУШ.

Октябрь-60

Октябрь болгаш мээң салым-чолум

УТТУНДУРБАС ЧЫЛДАР

Эрзинде Арагайты деп черге 1908 чылда төрүттүнген мен. Алды харлыымда өскүс арткаш, даайым кижиниң өөнге өстүм, ооң мал, тараа ажылынга дузалажып чордум.

Ол үеде «улуг орус улус чуртунда чаа хувискаал тиилеп үнген, ядыыларның амыдырал-чуртталгазы эки апарган, биске база ындыг болур» деп чугаалажып турганын дыңнаан мен. Оларның оозу шынап-ла шын болган. Биске национал-хосталгалыг революция тиилээн соонда, ядыы арат бистер чаа амыдыралды боттарывыс холувус-биле тургузуп эгеледивис.

Хып дээн чалыы назынның турган ол үем мээң амыдыралымга кезээде уттундурбас ындыр артып калган. Чүл дээрге күш-ажылчы амыдыралдың оруунче кирип, коллективтиг ажылга киржип эгелээн үем ол.

1931—1932 чылдарда Сарыг-Булуң бажында боом артындан улуг бута казып эгелээш, аңаа ажылдап кирдим. Ол буганы каскан ужуру болза, Эрзин районнуң амгы төвү турар черге организастаан чылгычы күрэкономнуң малын азыраар сула тарыыр черни суггарар суг үндүрүп турганы ол. Шынап-ла аңаа аъттыг кижи көзүлбес хире бедик тараа үнүп турду. Бута казар ажылды Кызылдан келген Шапков деп орус эш удуртуп баштап турду. Назы-хары улгады берген бо кижиниң бистиң черниң чонунуң амыдыралын экижидеринге, ылаңгыя суурлуң байдалче шилчидеринге киирген үлүү улуг. Ол баштай чартык чер бажың кылып алгаш, аңаа чурттап турду. Ооң соонда терек кестиргеш, улуг бажың кылдырткан, ол ажылчыннар чурттаар бажың болду. Эрзин районга эң баштай кээстүп келген ол бажың район төвүнде ам-даа бар. Кожууң төвүн тургузар черни бо кижиниң саналын барымдаалааш, баштайгы ол бажыңны манаа туткан. Ынчангы кылдынган буганың суун район төвүнүң чурттакчылары бо хүннерде-даа ажыглап, тараа ыяштарын, үнүш-огаазын суггарып турар.

30 чылдарның эгезинде чиң транспортунга ажылдай бердим. Эрзин, Самагалдайның кежаа черлериниң чондан садып алган алгы-кеш, дүк, олук, чыжырганы дээш өске-даа чиг-эдин теве-биле Кызылга эккеп, оон бараан аймаан чүдүрүп алгаш чоруп турдувус. Тес-Хем кожкоопунуң чиң транспортунга 60 теве турган чүве. Чөөн кожууң чурттуг Тадарыкпай, Тамбыра, Шойжал деп үш эжим-биле 30 тевелиг Кызыл—Эрзин аразынга чоруп турдувус. Бээры, кээри-биле кады оруунга 15—18 хонар чүве. Ынчаардагы бригадиривис ам 80 хар чоокшулаан Тадарыкпай Эрзинде ам-даа чурттап орар. Ол 1927 чылдан бээр партия кежигүнү кижи. Бистиң ол үедеги транспорчуларның ажылы берге-ле турган. Бодап-даа көрүңер, барык чартык ай дургузунда орукка чоруп, эртенин, кежээниң дүжүртүнүп, чүдүртүнүп кээр. Ынчалзажок ол үеде бараан сөөртүр улус ажыл-агыйның чугула адырының кижилери турган, ам болза транспорт ажылдакчыларындыр ийин.

1936 чылдан эгелеп дерги садыгжызы турган мен. Оон эгелээш 1951 чылга чедир кооперация шугумунга ажылдадым. 1936 чылдың чайынында тыва улустуң национал байырлалынга (ам болза Наадым) хүрежкеним мээң уттундурбас. Бистер он кижи—Эрзинниң мөгелери изиг чайын аъттыг ийи хүн каккаш, Кызылга чедип келдивис. Ол үеде Наадым Донмас-Сугга теректер аразынга болур чүве чораан. Тываның бүгү кожууннарындан чыылган чон магалыг-ла хөй боор чорду. Чоокта чаа түрегни чораан ядыыларга Октябрь революзу, улуг башкы Ленин кайгамчык чаагай амыдыралды тывысып берген деп чүвени ол үеде-ле онза утаап бодаан мен. Ол чылдагы байырлалды таварыштыр Саян ажылдыр 2 ужар-хеме биске чедип келгени онза улуг өөрүшкү болган. Олар байырлаан чоннуң кырынга ковчут чоок ужуп, оларны башкарган ужудукчулар ужар хемениң кавчаар ужуп болурун көргүскен. Бүгү чон адыш часкап байырлап турган чүве.

ТАРН ТК-ның Чыгыкче секретары С. К. Тока чыылган улуска чүве чугаалааш, Ленинниң партиязынга болгаш Совет чазакка харам чок акы-дуңма дузаламчызы дээш Таңды Тываның бүгү чонунуң өөрүп четтиргенин илергейлеп, тыва чоннуң келир үедеги бурунгаар хөгжүлдези улуг орус улустан, Советтер чуртундан хамааржыр деп демдеглээш, «бо ужар-хемелерни башкарып турар кижилер Совет Эвилелинге эртем-сургуул чедип алган тыва оолдар. Оларның бирээзи Тес-Хем чурттуг Кидиспей-дир» деп чугаалаарга дыка-ла өөрээн мен. Бистиң чер чурттуг ядыы араттың оглу демир кушта олуруп алган, дээрде кииискидип чоруур деп чүве ол шагда кижи дүжүнге безин кайын кирер ийик.

Совет Эвилелиниң дузаа, деткимчези-биле бистиң Тыва калбы-ле чечектелдир хөгжүп орда, фашистиг эжелекчилер Ада-чуртувус ССРЭ-же халдаан. Тываның бүгү чону фронтуга, Кызыл Шеригге дузалаар дээш ажылдап кирипкен. Чондан кирген бүгү дузаламчы кооперация ажылдакчылары бистерниң холувус дамчып эрткен. Янзы-бүрү чиг-эттии, аъш-чем болгаш идик-хептиң чыып белеткээр, савалап чудурер, дүргеш чорудар дээш үйгү-дыш чок ажылдап турдувус.

...Дайын доозулган. Тургузукчу чылдар эгелээн. Партия мээң улуг даалганы берип, Эрзин районнуң «Коммунизмче оруң» колхозун даргаладыры-биле Нарынче чорутту. Бо колхоз ол үеде районда эң хожудангай, хөй өре-шиирелиг ажыл-агый турган. Баштаар черниң кежигүннери, активчилер, ылаңгыя хоочун коммунистер-биле сүмележип, ажыл-агыйны сегидип алыр дээш янзы-бүрү хемчеглерни, хөй-ле аргаларны ажыглап келген бис. Чоннуң массалыг шефтээшкинче организастап, чус-чус кубометр одаар белеткеп, гаш тудуг ыяжын белеткеп, эът малды хөлезилеп, тайгаларже хөй аңчылар эъткаргаш—бо бүгүден эвээш эвес орулганы ап эгеледивис.

Бир чижекти чугаалап көрейн. Экономикавыс чедимче чок болганындан белеткээн ыяжывысты өске черлерге саткаш, колхозувус конторазынга, өске-даа черлерге хөй көржеңниң шенен одап турдувус. Улуг печкаларга одаарга оон чылыы дыт, хадыңдан артык боор чораан. Багай-ла чүвези—хүлү хөй. От салыр ажылдакчыларга арай берге хирелиг. Ынчалзажок бо одаар чүүлдү ыракты кодааннарга ам-даа ажыглаар болза эки деп бодаар мен. Багай хөмүрдаш хүлү көржеңден хүлүндеп дулак чок-ла болгай.

Мындыг янзылыг ажылдап тургаш, колхозувусту сегидип алдывыс. Маңза Нарынның чону улуг рольду ойнаан. Бо черниң чону кээчүт идепкейлиг, эрес-соруккур улус. Ажылды эки организастаар болза, олар кандыг-даа бергени ажып шыдаар, улуг ажылдыг бүдүрүнтер чон дээрзинге долу бүзүрээр мен.

Ол-бо черлерден киирип алган акша-хөреңгивисти колхозувус нити ажылынга киирип тургаш, албырларывыс ажылын экижидип алган бис. Ол үеде тудугга Нам-оол, Кава, Эртине, Куңажап Ковза, херээжен тудугжулардан Дүчүн Шулуу болгаш өскелер-даа кээчүг кызымаккай ажылдаан. Малчыннар Миижит, Аракчаа, Эрес-оол, Дүмен, Дул, Хавузай, Самбыр болгаш оон-даа өскелер мурнакчыларга санадып турганнар.

1954 чылда тарылга шөлү немежип эгелээн, кур черлерге тарааны арбын тарааш, хөй дүжүттүг алган бис. Бүгү чүзүн малывыстың баш саны чылдың чылче өзүп эгелээн. Орулгалыг ажылдап, колхозчуларывыстың амыдыралы экижип турган. 1965 чылда Нарын суурга дааранып черни ажыттывыс. Чоннуң бүгү чагыын аяа күүседип турар. Иштик даараарынга мергежилдиг Нам-оол Мөнге 1975 чылда Күш-ажылдың Кызыл Туг ордени-биле шаңнатты.

Колхозувус 60 чылдарның эгезинден бээр республиканың эки ажылдыг ажыл-агыйларының бирээзинге санадып келген болгаш санадып-даа турар. Ооң бир тодаргай барымдаазы—колхозтуң № 1 хойжу бригадазының эрткен чылын республиканың ындыг бригадаларының аразында чарышка бирги черни алганы болур.

Мен ам пенсиялап бергей мен. 1939 чылдан бээр ооң кежигүнү боор келген Ленинниң партиям болгаш Совет чазаам мээң күш-ажылымны бедии-биле үнелеп, Күш-ажылдың Кызыл Туг ордени-биле шаңнаанынга өргээрланып чоруур мен.

Өөм ээзи Серенмаа Серен-биле алды урутну өстүрүп каан бис. Олар ам тус амыдыралдыг, ажы-төлдүг, тускай эртем-сургуулдуг ажылдап, чурттап чоруурлар. Уругларывыс уруглары-биле 30 кижи четкен бис, амыдыралывыс-даа толуг-догаа. Бо дээрге Улуг Октябрының, Совет Конституцияның арат биске тывысып берген аас-кежии-дир.

М. ШОЖУН,
пенсионер.

КЫЗЫЛЧЫЛАР ШЫЛГАРААН

Тайга станциязының чоогунга чараш бойдус чурумалдыг черге республиканың башкыларының турисчи слёду болуп эрткен. Аңаа тос команда киришкен.

Маргылдаа айыттынган черге чүктүг тывары-биле эгелээн. 3 шак хыналда үениң дургузунда аңаа киришкен кижи бүрүзү картада айыткан хыналда пунктуларын дилеп тывар. Эр улус он дөрттү, херээженнер сести тывары көрдүнген.

Чүк тыварының талазы-биле эр улустан Юрий Зырянов (Кызыл), херээженнерден Татьяна Стрига (Кызыл) шылгарап үнгеннер.

Команда талазы-биле бирги черни Кызылдың төлээлери, ийигизин—Бай-Тайганың башкылары, үшкүзүн—бии-хемчилер ээлээн.

Слёттуң программазынга кирген чүк тыварының эстафета маргылдаазынга Кызылдың спортчулары мергежилдиин көргүскеннер. Ийи шак сес минута он ийи секунданың иштинде 44 санны олар алганнар. Ийиги черни Чөөн-Хемчиктиң, үшкүзүн—Улуг-Хемниң башкылары ээлээн.

Туристерниң амыдыралынга хамаарышкан маргылдааларны база чорудкан. Майгынны дүргени кагары, одагны кыпсыры, аъш-чемни белеткээри болгаш өскелер-даа аңаа хамааржыр.

Майгынны дүргени кагарының маргылдаазы солун, көрүштүг болган. Кызылчылар майгын кагарынга кымга-даа аштырбаан. Олар аңаа 22,1 секунданы чарыгдаан. Бай-Тайганың туристери тиилекчилерден чүгле 1,8 секунда озалдаан. Чөөн-Хемчиктиң башкылары үшкү черни алганнар.

Кызылдың башкылары туристиг слёттуң программазында кирген маргылдааларның шуптузунга шылгараан. команда талазы-биле бирги черни алгаш, шилчиир кубок, бирги черниң диплому-биле шаңнаткан. Ийиги черни Бай-Тайганың туристери, үшкүзүн—Чөөн-Хемчиктиң командазы ээлээн.

В. АМЫР.

ЧУРУКТАРДА: Кызылдың спортчуларының майгынны дүрген хап турары; чүк тыварының маргылдаазының үезинде.

АВТОРНУҢ фотолары.

КАИ-НИҢ ЭКРАНЫ

БАЗА-ЛА АРАГАНЫҢ УРЖУУ

Бо чылдың июнь 11-ден 15-ке чедир республиканың оруктарынга транспорттуң 6 озал-ондактары болган. Оон түңнелинде 8 кижи кемдээн, бир кижи амы-тынын оскунган. Бо озал-ондактарның үжү автомашинаны ээрик башкарып чораан чолаачыларының буруузу-биле болган.

Июнь 11-ниң хүнүнде Т. Чульдум «Шамбалыг» совхозка хамааржыр ГАЗ-51 маркалыг ТВД № 44-72 автомашинаны ээрик башкарып чорааш, Кур-Чер суурнуң чоогунга аңдарылган. Оон түңнелинде пассажир аар кемдээн. Июнь 14-түң хүнүнде Кызылдың тууйбу заводунуң бухгалтери В. Епишкина дугаары 06-97 ИЖ-10 маркалыг мотоциклди ээрик башкарып чорааш, Титова-Кочетова кудумчуларының белдиринге чадаг кижини мотоцикл-биле таварткан. В. Епишкина озал-ондак болган черден дезиптерин оралдашкан, ынчалза-даа КАИ ажылдакчылары ону дораан тудуп алган. Автотранспортту ээрик башкарган чолаачыларның «ажылының» түңнели мындыг болур-дур.

А. АКИФЬЕВ.

ЧЫЛДАГААНЫ ЧҮДЕЛ?

Автотранспортка болгулаан озал-ондактарның чылдагааннарын тодарадып көөрге, колдуунда-ла ондагайлыг оруктарга дүрген чорааны болуп турар. Чамдык чолаачылар оруктарның ондагайлыг черлери дээрге-ле оңгул-чиңгилдиг, эгдилерлиг черлер деп билгеш, оруктарның азы кудумчуларның белдирлерин, чадаг кижилер чоруур болгаш уруглар элбек черлериниң чоогун утпуп турар.

Тус черниң байдалын, транспорттуң көвүдээнин барымдаалааш, Кызыл хоорккүсском бо чылдың май 11-де доктаалы-биле Кызылга транспорт шимчээшкининиң шакта 50 км-дан дүргедетпезин айыткан. Ону чолаачыларга, шимчээшкинниң бүгү киржикчилеринге дыңнаткан. Аңаа немей Бай-Хаак аллеязындан Эрзин оруунга чедир Магистральная кудумчуга шимчээшкинниң шакта 40 км-га кызыгаарлаан, аңаа оожум чоруктуг транспорт чорувазын айыткан. Оларны база-ла чарлап дыңнаткан.

Чолаачыларның чамдыктары ол чүүлдерни херекке албайн турар. Чүгле июнь 7-де безин Кызылга үш авария болган, чылдагааны база-ла дүрген чорааны-да болган.

Такси чолаачызы З. М. Сахурия ийиги черге шиң оруунга эртир дүрген чорааш, «КрАЗ» автомашина-биле үскүлешкен. Машина сандан үнген, пассажирлер харыннаа дириг арткан. Ол-ла хүн автокран чолаачызы С. М. Ханукин Магистральная кудумчузунга далажып чорааш, автобусту дүрген эртер дээш «Восход-2» мотоцикл-биле үскүлешкен. Аңаа чораан Родников алышкылар ийилээ эмнелгеге аар байдалдыг чедирткен. Ол-ла кудумчуга В. И. Ковригин 23 шакта база «далашкаш», мотоциклин чайган, чолаачы биле пассажир чиик кемдээннер.

Үшкү АТБ-ниң чолаачызы И. М. Семенюк акызының машиназынга хөлүн эртир дүргедээш, ээп шыдавайн, Магистральная кудумчузунга чайылган. Ооң чылдагааны — чолаачы ээрик. Мындыг чижектер хөй. Чүгле чаңгыс хүн хынаарга безин ындыг «далаш» чолаачылар 10—15 чедир илерээр-дир. Оон ангыда эрткен 12 хонукта 49 чолаачы ээрик чорааш тудулган. Чурум-мергежил комиссиязынга 95 материал кирген, оларның 45-и чолаачылаар эргезин казыткан, 19-ун коллективинге көөру-биле шилчиткен. Машинаны каш удаа ээрик башкарып чорааны дээш аэропорт чолаачызы Ю. Титовтуң, Тыва орук-комплект чолаачызы А. Голиковтуң херээн истелге органнарынче киирген. Чолаачылар И. Луговкин, В. Пикуров, В. Баяндин болгаш хуузунда машиналыг П. Орехов оларның чолаачылаар эргезин беш-беш чылдарда казаан.

Бистиң чолаачыларывыс кедергей дүрген чоруурунуң болгаш оруктарның ондактыг черлерин «эскербезиниң» айыылдыг уржуктарын хандыр бодаары чугула.

В. БРЮХАНОВ,
Кызыл хоорккүскомнуң ИХК-зының КАИ салбырының начальниги.

Телевидение

ИЮНЬ 22-ДЕ

МОСКВАДАН

10.00—Медээлер.
10.10—**Эртенги гимнастика.**
10.30—Мультфильмнер программазы.
11.00—**«Кара далайның чалгыглары».** Хой сериялыг урап-чечен телефильм. 3-кү кезээ—**«Катакомбалар».** 1-ги серия.
12.05—**«Кино аян-чоруктарының клуву».** Ю. А. Сенкевич дамчыдылганы чорудар.

КЫЗЫЛДАН

13.05—**«Эш Свердлов. Оон амыдыралы».** Документалдыг фильм.
14.05—Чапсар.

МОСКВАДАН

16.05—Документалдыг фильмнер программазы.
16.45—Уругларга фильм. **«Менде арзылаң бар»** Урап-чечен телефильм. 2-ги серия.
17.55—18.05—Чапсар.
18.05—**«Совет бүдүш».** Дамчыдылганы генерал-майор Д. А. Волконогов чорудар.

КЫЗЫЛДАН

19.05—Телемедээлер.
19.20—Телефильм.
19.35—**«Аалй диптиң төвүнде».** Дамчыдылга.
20.05—Телемедээлер (орус дылга).
20.15—Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.25—**«Спортлото» тиражы.**
20.45—Информастыг программа. Ооң төнчүзүнде—Төп телевидениениң болгаш Бүгү-эвилел радиозунуң симфония оркестриниң концерти. Дирижеру — РСФСР-ниң урап чүүлүнүң алдарлыг ажылдакчызы А. Копылов.
21.45—**ССРЭ-ниң улустуң артизи Анатолий Соловьяненконуң концерти.**
22.30—**«Үе».** Информастыг программа.
23.15—00.45—**Футболга ССРЭ-ниң чемпионады. «Шахтер»—«Кайрат».** Донецкиден дамчыдылга.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

АГААР

Кызылдың агаар станциязының дыңнатканы ёзугаар алырга, бөгүн республикага шокар булуттаар, соңгу-барыын чүк угланыышкынныг хаттың дүргени секундада 3—7 метр чедер. Агаарның температуразы мурнуу-барыын районнарга 31—36, өскелеринге 27—32 градус изиг болур.

Кызылга шокар булуттаар, чагбас. Хаттың дүргени секундада 3—7 метр чедер. Агаарның температуразы 34—36 градус изиир.

КИНО

ИЮНЬ 22-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: **«Мулен Руж»** 10.00, 11.45, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: **«Илья Муромец»** 10.00, 11.50, 13.40, 15.30, **«Өлүг кижиниң төөгүзү»** 17.20, 19.10, 21.00 шактарда.

«ВОСТОК»: **«Хенаиг даггына»** 10.00, 15.00, 20.30, **«Кабирияның дүннери»** 16.50, 18.40 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: **«Мону бис өөренмээн бис»** 15.00, **«Айвенго» хемениң чажыды»** 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРГА: **«Үпелиг эртине шыгжаан хол»** 14.00, 15.50, **«Фердинанд Люстуң амыдыралы болгаш өлүмү»** (3—4 серияны) 17.30, 20.00 шактарда.

ЧАРЛАЛДАР

Июнь 23-те 19 шакта Политиктиг чырыдыышкын бажыңынга «Кыдат бөгүн» деп ажык лекция болур.

Лектор — экономика эртемнериниң кандидады, Москва хоорайның Чөөн чүк институдунун эртем ажылдакчызы Г. В. Попов.

Лекция соонда Кыдат дугайында кино болур.

Столоваялар болгаш ресторанаар трезинге дарый ажылдаары-биле поварлар, буфет ажылдакчылары, кассирлер, пироги быжырыкчылары, кухня ажылдакчылары, сава чуур кижилерни, склад эргелекчилери, чазанныкчы-бызаңчылар, сантехниктер, техниканың айыыл чок болурунуң талазы-биле инженер херек.

Столоваялар болгаш ресторанаар трезин хуу-практиктиг өөредилгеге поварлар өөреникчилерин, кондитерлер өөреникчилерин, кассирлер өөреникчилерин, үүрмек садыг садыгжыларының өөреникчилерин хүлээп алыр.

18 хардан өрү назылыгларны хүлээп алыр. Айда 54 рубль хемчээлдиг стипендия төлээр.

Айтырыгларны дараазында адресче чорудар: **Кызыл хоорай. Кочетов кудумчузу, 57, кадрлар килдизи.** Телефон 2-30-47.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000
Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда килдизиниң 2-31-75, харысалгалыг секретарының 2-23-54, партийжи амыдырал килдизиниң 2-37-13, культура килдизиниң 2-23-54, кодээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-22-64, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация база совет тургузуг килдистериниң 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгалтериязының 2-12-45, секретариаттың 2-23-35, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.
Тираж 16332. Чагыг № 203.
СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР
Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажың № 1).
ТС—00193